

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
Odsjek za pedagogiju i bibliotekarstvo
Akadska godina: 2017./2018.
Godina studija: V. (II. ciklus)
Semestar: X.

Magistarski rad

FAKULTETSKA BIBLIOTEKA KAO EDUKACIJSKI PROSTOR U SAVREMENOJ BIBLIOTEČKOJ PARADIGMI

Mentorica:
prof. dr. Mirjana Mavrak

Studentica:
Ivana Bešlić

Sarajevo, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. OSNOVNI POJMOVI U PODRUČJU ISTRAŽIVANJA	6
2.1. Društvo znanja	6
2.2. Edukacija odraslih	7
2.3. Znanje.....	8
2.4. Cjeloživotno učenje	8
2.5. Visokoškolske biblioteke	10
2.6. E-T-AK-S-A model komunikacije.....	11
3. SUVREMENA PARADIGMA U VISOKOŠKOLSKIM BIBLIOTEKAMA	12
3.1. Kadar i edukacija u visokoškolskim knjižnicama u suvremenom okruženju	13
3.2. Korisnici visokoškolskih biblioteka i njihova edukacija.....	18
3.3. Komunikacija s korisnicima	21
4. INFORMACIJSKA PISMENOST I INFORMACIJSKI SISTEM U VISOKOŠKOLSKOJ BIBLIOTECI.....	22
4.1. Kako se educirati u korištenju COBBIS sistema.....	25
4.2. Kako pretraživati u COBBIS sistemu.....	26
4.2.1. Osnovno pretraživanje.....	28
4.2.2. Izorno pretraživanje.....	28
4.2.3. Komandno pretraživanje.....	30
5. METODOLOŠKI OKVIR	32
5.1. Cilj rada	34
5.2. Zadaci.....	34
5.3. Hipoteze.....	34

5.4. Metode istraživanja.....	35
5.5. Tehnike istraživanja.....	36
5.6. Uzorak	36
6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	37
6.1. Značenje simbola.....	37
6.2. Studenti	38
6.3. Razlike u odgovorima u odnosu na odsjek.....	42
6.4. Bibliotekari Filozofskog fakulteta u Sarajevu	59
7. ZAKLJUČAK.....	65
8. LITERATURA	70
9.PRILOG.....	74

1. UVOD

Ovaj se rad odnosi na propitivanje uloge visokoškolske biblioteke u procesu stjecanja znanja i poučavanja na sveučilištu tijekom prvog i drugog ciklusa studija pedagogije i bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

Kako se nalazimo u vremenu usavršavanja znanja i tehnologija, biblioteke imaju potrebe promijeniti svoj prostor i usluge kako bi korisnika educirale i bile u stanju odgovoriti na sadašnje i buduće potrebe korisnika. Prema tradicionalnom gledištu, biblioteka je shvaćena kao prostor gdje se komunikacija između bibliotekara i korisnika uvijek mora odvijati lično, *face to face*. Tradicionalna biblioteka je biblioteka koja je postojala prije pojave i široke primjene informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ovakva biblioteka je bila malo ili nimalo automatizirana. Nije postojao *online* katalog, već se građa ručno pretraživala.

S pojavom informacijsko-komunikacijske tehnologije nije došlo samo do promjene u obrazovanju biblioteka nego i u samom procesu obrazovanja, a to nam preciznije govori Amir Pušina: Jedna od temeljnih premisa Bolonjskog procesa, pored ciljeva proklamovanih u samoj deklaraciji, jeste podizanje nivoa kompetitivnosti visokog obrazovanja i efikasnosti studiranja. Ovo podrazumijeva takav sistem edukacije koji je zasnovan na ciljevima učenja, i metodologiji nastavnog rada koja studenta stavlja u aktivnu ulogu u nastavnom procesu. Naime, za razliku od tradicionalnog sistema visokog obrazovanja, gdje je fokus bio na onome što će biti predavano u određenom studijskom ciklusu ili predmetu, novi pristup težište stavlja na ono za šta će studenti biti osposobljeni završavanjem određenog studijskog programa.¹

¹ Hazim Bašić i Amir Pušina. (2007). Strategije aktivnog učenja - reforma visokog obrazovanja Univerziteta u Sarajevu. str.83.

Zbog toga Filozofski fakultet organizira program za sve studente, gdje bibliotekar upoznaje studente s COBISS-om (kooperativni *online* bibliotečko-bibliografski sistem i servis). COBISS-sistem predstavlja organizacioni model povezivanja biblioteka u bibliotečko-informacijski sistem sa uzajamnom katalogizacijom, uzajamnom bibliotečko-kataložnom bazom podataka COBIB i lokalnim bazama podataka biblioteka učesnica, bazom podataka o bibliotekama COLIB, normativnom bazom podataka CONOR, a također sa brojnim drugim funkcijama.² Kako bi se korisnici mogli koristiti ovim sistemom, bibliotekari ih trebaju educirati o korištenju ovog programa, te u svojim korisnicima pobuđivati informacijsku pismenost koja je ključ za pronalaženje relevantnih informacija te priprema za cjeloživotno učenje.

Dolazak do literature u biblioteci Filozofskog fakulteta u Sarajevu može bit brz i adekvatan ako student ima vještine i znanje kako primjenjivati sisteme koje nam je donijela nova bibliotečka paradigma, ali i naporno za one studente koji nemaju te adekvatne vještine i znanje koje im je potrebno. Stoga je osnova ovog rada saznati koliko studentima treba vremena da dođu do kvalitetne građe koju pretražuju.

² Dizdar Senada...(et al.). (2012). Informacijska pismenost: smjernice za razvoj inovativnih mrežnih modula.Sarajevo.str.111

2. OSNOVNI POJMOVI U PODRUČJU ISTRAŽIVANJA

Kako bismo bolje spoznali ulogu suvremene paradigme pri edukaciji korisnika u visokoškolskim bibliotekama potrebno je da se upoznamo s osnovnim pojmovima. Pored toga, ovi pojmovi ulaze u analizu različitih aspekata i refleksija u području ovog istraživanja. Kako se ne bi stvorila konfuzija, namjera ovog rada jeste da se što preciznije odrede pojmovi.

2.1. Društvo znanja

U današnjem 21. stoljeću, primjena procesa informacija i znanja se realizira pomoću informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Ovaj društveni proces kojeg je izazvala suvremena tehnologija primjenjuje dva naziva, a to su informacijsko društvo i društvo znanja.

Društvo znanja određuju nove jezičke tehnologije i razvoj informacijskih znanosti; nove kognitivne tehnologije i razvoj artificijelne inteligencije, nove tehnologije znanja i razvoja tehnologija za transfer znanja; nove tehnologije učenja.³

Studensko obrazovanje ima cilj osposobiti studenta za daljnji život. Obrazovna ličnost je ukras društva koje čini suvremeno društvo. Ono što čini današnje društvo je znanje, a ono se ostvaruje kroz obrazovanje.

IBM Community Development Foundation u svom izvještaju (Report of the National Working Party for Social Inclusion, 1997:3) definira informacijsko društvo kao društvo koje karakterizira visok nivo intenziteta informacija u svakodnevnom životu većine građana, u većini organizacija i radnih mjesta, korištenjem zajedničkih ili kompatibilnih tehnologija za širok spektar osobnih, socijalnih, obrazovnih i poslovnih aktivnosti, kao i sposobnosti za brzi prijenos, prijem i razmjenu digitalnih podataka između mjesta, bez obzira na udaljenost.⁴

Kada pojam društvo znanja posmatramo s kritičkog gledišta, onda je to društvo koje se smatra neobrazovanim. Taj nam primjer daje Konrad Paul Liessmann koji u svojoj knjizi „Teorija neobrazovanosti“ ističe: To je društvo koje je podvrgnuto iluzijom da se sve stvari koje

³ Nedžada Faginović.(2014).Cjeloživotno učenje, nova paradigma obrazovanja u društvu znanja i učenja: Evropska iskustva i primjena u Bosni i Hercegovini.Doktorska disertacija.Sarajevo.str.15

⁴ Rašidović Beba-Ešrefa.(2015). Upravljanje znanjem i informacijska pismenost - metakompetencije za nove načine učenja i izgradnju znanja.Sarajevo.str.33

se događaju mogu kontrolirati s ekonomskog stajališta, društvo koje je prepušteno slobodi mišljenja pri čemu mu se oduzima mogućnost spoznaje realnosti, prepustilo se neobrazovanosti, bez obzira na to koliko je znanja nagomilalo i pohranilo.⁵

Obrazovanje i naobrazba postat će sve više glavno sredstvo samostalnosti, pripadnosti, napredovanja te samoispunjenja. Obrazovanje i naobrazba, bili onakvi kakvi se stječu u formalnom obrazovnom sistemu, na poslu ili na više neformalan način, ključ su mogućnosti da svatko nadzire svoju budućnost i svoj osobni razvitak. Obrazovanje i naobrazba postaju jedan od važnijih čimbenika u osiguravanju jednakih šansi. Doživotno obrazovanje i učenje za sve poklapa se sa širenjem društva znanja. Zato društvo koje uči počiva na trajnom i organiziranom prikupljanju znanja, stvaranju novih znanja, sposobnosti usvajanja znanja, boljem pristupu postojećem znanju i unapređenju modela primjene znanja.

2.2. Edukacija odraslih

Obrazovanje odraslih prema definiciji UNESCO-a (1976.) jest cijelo tijelo organiziranih edukacijskih procesa bez obzira na sadržaj, razinu i metode, bez obzira na to je li ono formalno ili drukčije, bez obzira na to da li odrasli nastavljaju ili zamjenjuju započeto obrazovanje u školama, sveučilištima ili naukovanje, bez obzira na to razvija li odrasla osoba svoje sposobnosti, proširuje znanje, poboljšava tehničke ili stručne kvalifikacije ili ih preusmjeruje te dovodi do promjene stavova ili ponašanja i u perspektivi potpunoga osobnog razvitka u okolnostima sudjelovanja u uravnoteženom i nezavisnom socijalnom, gospodarskom i kulturnom razvoju.⁶

S pedagoškog aspekta, pojam obrazovanja (edukacije) u užem smislu daje nam Pastuović, prema kojem je obrazovanje (edukacija) pripremljeno, metodički artikulirano i evaluirano kognitivno i afektivno učenje.⁷

⁵ Liessmann Paul Konrad.(2008). Teorija neobrazovanosti, Zabluda društva znanja. Zagreb.str.50.

⁶ Tihomir Žiljak.Načelo građanstva i obrazovanje odraslih. *Politička misao*.Vol XXXIX.(2002). br. 1.str. 109-127.Možete pogledati na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=38312 (pristupljeno 9. 10. 2016.)

⁷ Pastuović Nikola .(1999). Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja.Zagreb. Znamen. str. 49.

2.3. Znanje

Obrazovanje je sastavni dio čovjekovog odrastanja koje se razvija s čovjekovim raznim iskustvima iz kojih proizlaze vještine i znanje. Ono što obrazovanje čini najvrijednijom osobinom čovjeka jest to što ono čovjeku omogućava razne spektre u usavršavanju njegovih vlastitih znanja. Kada govorimo o pojmu znanja, Mladen Vilotijević ga u svojoj knjizi „Didaktika 1“ definira na sljedeći način: Znanje kao komponenta obrazovanja označava sistem naučno provjerenih, logički povezanih činjenica i generalizacija o prirodi, društvu i čovjeku koje je pojedinac shvatio i usvojio. Činjenice su detalji iz spoljnog svijeta koje je pojedinac saznao percipiranjem, dakle, svojim čulnim aparatima.⁸ Kada znanje posmatramo u kontekstu informacijske i komunikacijske znanosti, onda je znanje prikazano kao kvalitetna informacija, primjenjiva za rješavanje problema.

2.4. Cjeloživotno učenje

Obrazovanje proizlazi iz procesa učenja. Učenje je multidisciplinarni izazov-fenomen. Mi ga vidimo kao više ili manje složen, simultani/sukcesivni mentalni i/ili tjelesni proces pokrenut na raznolike načine, suštinski motiviran (izvana ili iznutra) nastojanjem razumijevanja stvaranja, trajanja i ishodišta. Traje vremenski različito i rezultira manje ili više složenim mentalnim i (ili) tjelesnim promjenama (stanjima) raznolikog kvaliteta i trajanja. Ove promjene bivaju (mogu biti) jedan od preduvjeta za naredne cikluse učenja.⁹

Cjeloživotno učenje je samostalno napredovanje i stjecanje informacija u svakodnevnim trenucima u životu, pri čemu pojedinci prikupljaju razne informacije i neprestano ih propituju i nadopunjuju kako bi opstali u društvu koje se stalno mijenja.

Postoje tri pojma koja djeluju usporedo s cjeloživotnim učenjem a to su: kontinuirano, permanentno i povratno obrazovanje. Prema Pastuloviću, pojam kontinuiranog obrazovanja je svojstven engleskom govornom području gdje iza ovog pojma stoji koncept trajnog

⁸ Vilotijević Mladen. (2001). Didaktika.1, Predmet didaktike. Sarajevo.str.80.

⁹ Hazim Bašić i Amir Pušina. (2007). Strategije aktivnog učenja - reforma visokog obrazovanja Univerziteta u Sarajevu.str.83.

profesionalnog obrazovanja odraslih, dok se njihovo trajno neprofesionalno obrazovanje naziva obrazovanje odraslih i to je praksa koju kako kaže ne bi kod prevođenja trebali podržavati jer je svojstvena obrazovnom sistemu Velike Britanije.¹⁰

Fleve (1976) permanentno obrazovanje tumači kroz refleksiju na unutrašnju promjenu obrazovanja koje pored ostalog uključuje i pretvaranje obrazovanja u cjeloživotni proces odnosno permanentno obrazovanje.¹¹

Povratno obrazovanje se vezuje za obrazovanje odraslih gdje se naglasak stavlja na cikličnu dimenziju doživotnog obrazovanja odraslih koji se nalazi u diskontinuitetu poslijeosnovnom obrazovanju isprekidanim razdobljima rada i drugim aktivnostima.¹²

2.5. Samostalno učenje

U 21. stoljeću, studenti trebaju unaprijed planirati što sve mogu raditi u biblioteci. Biblioteka i čitaonica za studente mogu postati njihovo radno mjesto, gdje će oni samostalno učiti.

Samostalno se učenje u praktički značajnom stupnju javlja svaki put kad učenik, student ili odrastao polaznik komunicira s neživim izvorom informacija. Učenje različitoga stupnja samostalnosti događa se nezavisno od neke odgojno-obrazovne ustanove, ali i pod njezinim vodstvom, događa se izvan nastave, u svezi s nastavom pa i za vrijeme nastave.¹³

Sa samom promjenom mijenja se i sam temelj suvremenog obrazovanja koji se usmjerava na samostalno učenje. U temelju Bolonjskog procesa je intencija da se student/ica osposobi za nastavak samostalnog učenja. Koncept samostalnog učenja sve se više suprotstavlja konceptu tradicionalnog podučavanja na univerzitetima. Svi se ti ciljevi ne mogu postići bez odgovarajuće visokoškolske bibliotečke institucije s obzirom na to da aktivno obrazovanje zahtijeva odgovarajuću informacijsku infrastrukturu i odgovarajuće bibliotečke fondove. Pored

10 Nedžada Faginović.(2014).Cjeloživotno učenje, nova paragigma obrazovanja u društvu znanja i učenja: Evropska iskustva i primjena u Bosni i Hercegovini.Doktorska disertacija.Sarajevo.str.53

11 Ibidem

12 Ibidem

13 Andrilović Vlado. Samostalno učenja učenje. Moete pogledati na:

<http://www.nakladaslap.com/public/docs/knjige/Samostalno%20ucenje%20-%20pog.pdf> (11.11.2016)

odgovarajućih fondova koje treba imati visokoškolska biblioteka, ona treba imati i stručni tim (bibliotekara), koji je adekvatan kako bi educirali svoje korisnike (studente).

2.5. Visokoškolske biblioteke

Poznato je da su visokoškolske biblioteke ustanove čiji je osnovni cilj da prikupljaju, obrađuju te daju na korištenje informacije znanstvenog tipa korisnicima. Ono što je još poznato za njih jest da pomažu u razvoju obrazovanja, uz suradnju zaposlenika ove ustanove i drugih ustanova. Usluge i službe visokoškolske biblioteke usmjerene su pretežito na svoje glavne korisnike (studente, profesore, stručne suradnike itd.). Najpoznatija i najčešća metafora koja se upotrebljava za biblioteke ovakvog tipa jeste da je „biblioteka srce univerziteta“, a porijeklo ove metafore nije nigdje objavljeno.

Visokoškolske knjižnice predstavljaju komunikacijska središta preko kojih se posreduju znanstvene i stručne publikacije i informacije nastale:

- kao rezultat znanstveno-istraživačkih procesa na matičnom sveučilištu,
- kao rezultat stručne obradbe vlastitih fondova,
- kao rezultat stručne obradbe fondova relevantnih knjižnica u zemlji inozemstvu,
- kao rezultat stručnog rada u raznim informacijsko referalnim jedinicama i službama obradbe znanstvenih informacija.¹⁴

S dolaskom globalnih promjena u svijetu, mijenjaju se i sami pojmovi obrazovanja i visokoškolske biblioteke te poprimaju drugačija značenja, stoga Mihalić ističe da visokoškolska biblioteka predstavlja informacijsko-komunikacijsko-obrazovni sistem univerziteta, koji je podrška nastavi, studiranju, istraživanju i znanstvenom radu, da provodi i organizira poduku korisnika, da razvija zbirku građe i elektronskih izvora, da osigurava pristup tim zbirkama, da budu potpora informacijskom opismenjavanju, da razvija e-learning strategije, da osigura raznolika partnerstva, unapređuje razvoj bibliotečkih usluga i djeluje na permanentnom usavršavanju svojih kadrova.¹⁵

¹⁴ Standardi za visokoškolske knjižnice u republici Hrvatskoj. Možete pogledati na:

https://www.fer.unizg.hr/download/repository/Standardi_za_visoko%C5%A1kolske_knji%C5%BEnice_u_RH_iz_1990.pdf (09.10.2016.g.)

¹⁵ Kodrić, Zajmović-Lejla. (2008). Visokoškolske biblioteke - partner u realizaciji Bolonjskog procesa i ulasku u društvo znanja. Sarajevo. str 187.

2.6. E-T-AK-S-A model komunikacije

Jedno od osnovnih ljudskih prava jeste pravo na informaciju, koje se realizira kroz komunikaciju. Božo Težak je jedan od prvih istraživača koji se bavi komunikacijskom strukturom, predstavljajući nam komunikacijski tok kroz E-T-AK-S-A model. Kako bi realizirao ovaj model, on se koristi sljedećim pitanjima: tko, što, kojim, kome, kojom (namjerom). Ova pitanja nazivaju se još i „5W“, te se smatraju najkvalitetnijima za opis samog procesa komunikacije, a kreirao ih je znanstvenik Harold Lasswell.

Za Božu Težaka, konceptualna podloga INDOK (Informaciono-dokumentaciono-komunikacioni sistem) je E-T-AK-S-A (emisiono-transmisiono-akumulaciono-selekciono-apsorpcioni) kompleks. Taj sistem predstavlja kompleks interakcija gdje se neki element, podatak, poruka, informacija najčešće posredstvom nekog materijalnog medija, dokumenta, prenosi, sprema, čuva, pronalazi i iskorištava tako da se komunikacijski kanal zatvara od emisije, outputa, preko međustanica transmisije, akumulacije i selekcije tzv. retrievala, do inputa, apsorpcije. Informacija usko povezana sa znanjem gdje se oni često poistovjećuju.¹⁶

Najmanje pet podsistema čine E-T-AK-S-A model. Svaki pokret općih ili posebnih točaka modela moguć je samo pomoću četverodimenzionalnog simpleksa, gdje je pored tri prostorne dimenzije uključena i četvrta dimenzija, a to je vremenska. Najjednostavnije, prostorna dimenzija se može prikazati pomoću modela tetraedra, pri čemu se jedna tačka konstantno mijenja. Dvije tačke koje se konstantno mijenjaju predstavljaju komponente emisije i apsorpcije, outputa i inputa. Ovakve izmjenjive tačke reflektiraju (usmjeravaju) se i na druge tačke. Nezamislivo je posmatrati rad transmisije, akumulacije i selekcije bez izvora i uvora.

Bože Težak se služi projekcijskim redukcijama pošto je jako teško četverodimenzionalne sisteme predstavljati s trodimenzionalnima. Stoga, „on četverodimenzionalni simpleks unosi u ravninu slike gdje su funkcije transmisije, akumulacije i selekcije predstavljene s tri točke istostraničnog trokuta pravilnog tetraedra, dok su emisija i apsorpcija predočene u središtu

¹⁶ Žugaj Miroslav. Doprinos prof.dr.Bože Težaka razvoju informatike u hrvatskoj. Možete pogledati na: [file:///C:/Users/HP/Downloads/Zugaj%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/Zugaj%20(1).pdf) (11.11.2016)

trokuta sa zajedničkom projekcijom stalnih izmjena koje trebaju upućivati na dinamiku, izražavajući vremensku komponentu u čitavom sistemu.“¹⁷

3. SUVREMENA PARADIGMA U VISOKOŠKOLSKIM BIBLIOTEKAMA

Pojava i primjena Interneta u bibliotekama potiče mnoge promjene u primjeni i realizaciji informacijskih i komunikacijskih službi i usluga. Tehnologija koja se nevjerojatnom brzinom širi, predstavlja ogroman napredak u informacijsko-komunikacijskom svijetu iz kojeg proizilaze mnoga pitanja o ulozi bibliotekara u ovom informacijskom svijetu.

Danas informacija prestaje biti rijetka roba gdje informacije možemo dobiti na svakom koraku. Mardikian i Kesselman navode pet razloga koji su promijenili informacijsku službu:

1. Veći pristup izvorima izvan knjižnice (umreženi izvori, uključujući Internet)
2. Nedostatak geografskog ograničenja za korisnike (korisnik više ne mora doći u knjižnicu da bi dobio informaciju)
3. Potreba za različitim uslugama za različite grupe korisnika (npr. one unutar i one izvan ustanove) u svjetlu smanjenja proračuna
4. Sve veća kompleksnost izvora informacija i potreba za specijaliziranim znanjem
5. Nove mogućnosti (prvenstveno u zapošljavanju osoblja) za odgovaranje na korisničke upite.¹⁸

Sve ove promjene predstavljaju veliki izazov za informacijske stručnjake u zadovoljavanju potreba korisnika koji dolaze u biblioteku, ali i za one nove kategorije korisnika – udaljenih korisnika koji informacijama pristupaju putem svojih računala, te također izazov koji od njih zahtijeva da poznaju dosta pouzdanih informacija koje se ne nalaze fizički u biblioteci, nego su prisutne na webu.

Prema riječima D. Ožić-Bašić, sveučilišne knjižnice-medijateke ne nestaju pojavom virtualnih knjižnica, već prerastaju u središta istraživačkog učenja – mjesta okupljanja studenata

¹⁷ Žugaj Miroslav. Doprinos prof.dr. Bože Težaka razvoju informatike u hrvatskoj. Možete pogledati na: [file:///C:/Users/HP/Downloads/Zugaj%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/Zugaj%20(1).pdf) (11.11.2016)

¹⁸ Lasić-Lazić Jadranka. (2005) Informacijske znanosti u procesu promjena. Zagreb. str. 89

koji zajedno uče i istražuju koristeći se uslugama knjižnice te najsavremenijom informacijskom i računalnom opremom koja omogućava i ohrabruje novi pristup, kako tradicionalnim zbirka i uslugama knjižnice, tako i novim elektroničkim medijima.¹⁹

3.1. Kadar i edukacija u visokoškolskim knjižnicama u suvremenom okruženju

Visokoškolske biblioteke nadilaze onu metaforu da su mjesta koja čuvaju pohranjeno znanje, te da su bibliotekari čuvari toga znanja. S mnogim promjenama koje nam je donijela globalizacija, bibliotekari dobivaju drugi naziv – „informacijski stručnjaci“. Oni sada postaju ponuđači informacija, te nas uče kako pronaći i koristiti određenu informaciju.

Iz ovog gledišta, biblioteka se usmjerava na šest glavnih zadataka, a to su:

- Obaveza obučavanja studenata, nastavnika i ostalih korisnika biblioteke za efikasno korištenje informacijskih izvora;
- Obaveza da informacijskih izvori pruže podršku razvoju studenata i građana koji će se i ubuduće permanentno obrazovati;
- Obavezna otvaranja biblioteke pripadnicima drugih zajednica, a ne samo univerziteta;
- Obaveza obrazovanja članova ostalih institucija u cilju boljeg iskorištavanja informacijskih izvora koje biblioteka posjeduje;
- Obaveza održavanja zbirke, tako da ona osigurava zadovoljavanje osnovnih potreba korisnika na univerzitetu;
- Osiguravanje međubibliotečke saradnje kako bi korisnik dobio publikacije kojih nema u knjižnici.²⁰

Dakle, bibliotekar se ne treba samo usmjeravati na podršku visokog obrazovanja, nego isto tako treba i sudjelovati u tom obrazovanju kako bi svojim znanjem mogao pomoći studentima u izradi njihovih znanstvenih radova.

¹⁹ Hasenay.S. i Marenić Mokriš.S.(2008).Portal sveučilišnog knjižničnog sustava kao novi način komunikacije u visokoškolskim knjižnicama.Možete pogledati na:
http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/170_Hasenay_Mokris_2007-2008_1-2.pdf
(10.11.2016)

²⁰ Dizda Senada.(2008).Visokoškolske biblioteke na razmeđi svjetova. Utjecaj Bolonjskog procesa na preoblikovanje službi i usluga visokoškolski biblioteka.Savjetovanje Reforma visokog obrazovanja i primjena Bolonjskog procesa na univerzitetu u Sarajevu.Zbornik radova.Sarajevo.str. 572.

Kada govorimo o samoj edukaciji odraslih, Žiljak ističe tri elementa profesionalnosti u obrazovanju odraslih:

- Obuhvatnu profesionalnu uslugu koja bi trebala obuhvaćati divergentne elemente obrazovanja odraslih
- Literarne i informacijske resurse – knjige, publicistiku i sve druge oblike širenja znanja, kritičkog promišljanja i stimuliranja novih znanja
- Diplomatske studije obrazovanja odraslih pri čemu su podjednako važni odnos znanja i vještina te tipovi znanja koji se ovdje njeguju i razvijaju.“²¹

S ovog gledišta, bibliotekar je danas usmjeren na samog korisnika, te pomaže korisniku (studentima) pri pronalaženju informacija kako bi usavršili svoja znanja u određenoj profesiji.

Funkcija biblioteke kao potpore učenju može se sastojati u pružanju informacijskih usluga u užem smislu (pretraživanje informacijskih izvora, međubibliotečka pozajmica, informacijske usluge) ili u širem smislu kao potpora informacijskom opismenjivanju, to jest uključenost u osmišljavanje i sprovođenje obuke o informacijskom opismenjivanju u virtualnom okruženju, te posredno, kroz usluge izrade tematskih portala kao potpore učenju, nastavi i istraživanju. Bibliotekar na taj način preuzima važan vaspitno-obrazovni zadatak, a time i odgovornost za kvalitet obrazovnog procesa. Svoju odgovornost on dijeli sa nastavnicima i studentima.²²

U ovom pogledu, visokoškolske biblioteke bi trebale biti tako fleksibilne i opremljene da unaprijede obrazovni proces svoje matične ustanove, te omoguće studentima razne mogućnosti pri pronalaženju informacija, napuštajući tradicionalne okvire gdje se od bibliotekara očekuje da ima odgovarajuće obrazovanje te da se stalno usavršava kako bi potpomogao obrazovanje studenata.

Bibliotekari realiziraju brojne poslove kao što su: dobra saradnja sa studentima u realizaciji seminarskih radova, saradnja sa istraživačima na objavljivanju naučnih članaka, zaštita građe, pripremanje digitalnih biblioteka. Oni imaju takođe vještine da stručno obrade bibliotečku građu prema međunarodnim standardima, te brzo i efikasno pronalaze relevantne informacije.

²¹Žiljak Ognjen. (2011). Učenje i obrazovanje odraslih. Možete pogledati na:

http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=152047 (11.11.2016)

²²Jovović Vasilj.(2010). Uloga biblioteke u Bolonjskom procesu. Možete pogledati na:

<http://www.socioloskaluca.ac.me/PDF13/Jovovic,%20V.,%20Uloga%20biblioteke%20u%20Bolonjskom%20procesu.pdf> (07.11.2016.)

U ovom području, kompetencije se mogu teško odrediti, te su njihove odlike sljedeće: kompetencije kao zbroj znanja, vještina, sposobnosti, motivacija, uvjerenja, vrijednosti i interesa, „kompetencije se odnose većim dijelom na zaposlenje, kompetencije se vežu uz uspješne i/ili najbolje poslovne rezultate, uočljive su i mjerljive u odnosu na propisane standarde, povezane s budućim strateškim smjernicama i mogu se usavršiti vježbom i izobrazbom“.²³

Kada govorimo o obrazovanju bibliotekara, zanimljiv je jedan projekt pod nazivom KALIPER. Ovaj projekt proveden je u Sjedinjenim Američkim Državama u razdoblju od 1998. do 2000. godine. Cilj ovog projekta je bi utvrditi zbog čega dolazi do promjena u kurikulumu kod obrazovanja bibliotekara, a u projektu je sudjelovalo 27 visokoškolskih institucija.

KALIPER – ovo izvješće identificiralo je šest osnovnih trendova u promjeni kurikuluma:

1. uz knjižnice kao institucije i knjižničarsku praksu, kurikulum knjižnično-informacijskih znanosti bavi se širokim spektrom pitanja informacijske okoline i problemom informacija;
2. premda kurikulum nastavlja ugrađivati perspektive iz drugih disciplina, utvrdila se određena jezgra koja je većinom korisnički orijentirana;
3. visokoškolske institucije za obrazovanje knjižničara povećavaju ulaganja i primjenu informacijskih tehnologija unutar kurikuluma;
4. eksperimentira se s uvođenjem specijalizacija unutar kurikuluma;
5. programi su dostupni u više formata kako bi studentima omogućili fleksibilnost studiranja;
6. programi proširuju kurikulum na dodiplomskoj, diplomskoj i doktorskoj razini.²⁴

Prema ovome, kurikulum u obrazovanju se iz generacije u generaciju mijenja jer tako zahtijeva ova struka koja mora biti u korak s novim tehnološkim promjenama. Zato se od bibliotekara stalno očekuje da se neprestano usavršavaju. Bibliotekari nisu i nikada neće biti opslužitelji informacijskih sistema; oni su stručnjaci čiji je zadatak da organiziraju znanja, prikupljaju podatke i pretražuju informacije.

²³ Rašidović Beba-Ešrefa.(2015).Upravljanje znanjem i informacijska pismenost-metakompetencije za nove načine učenja i izgradnju znanja. Sarajevo.str.40

²⁴Ibid.str. 42.

Primjena tehnologije doprinosi proaktivnoj i medijatorskoj ulozi biblioteka i bibliotekara, posebno visokoškolskih, i čine ih u isto vrijeme koordinatorima dostupnih informacija, njihovim analitičarima i onima koji ih vrednuju, a pri tome imaju važnu odgojno-obrazovnu ulogu spram svojih korisnika. Ova će uloga bibliotekara jačati povećanjem tehnoloških mogućnosti proizvodnje i pristupa informacijama, jer će ih krajnji korisnik vidjeti i doživljavati sve više fragmentarno i zbog njihovog obilja će izgubiti mogućnost njihovog valjanog povezivanja i kritičkog procjenjivanja.²⁵

Korisnici biblioteke često se nalaze u situaciji da pronađu informaciju, ali nikada nisu sigurni je li ta informacija dobra i točna za njihov rad. Bibliotekari su ti koji im pomažu pri izboru informacija koji će im pomoći u izradi rada. Kako bi pronašli određene informacije, bibliotekari će ih educirati u korištenju određenih sistema koji će im pomoći da dođu do odgovarajuće informacije.

Korisnici biblioteke prije svega trebaju poznavati određene vještine koje im pomažu da dođu do pouzdanih izvora kojima će se moći koristiti. Prema Magdaleni Jovanović-Ilić, program za prilagođavanje na rad u biblioteci obično obuhvaća:

- Upoznavanje organizacije kataloga i drugih izvora bibliotekarskih podataka;
- Upoznavanje simbola i načina nalaženja osnovnog broja pod kojim se uvodi većina knjiga iz nekog područja;
- Upoznavanje mjesta (lokacije) rječnika, enciklopedija, mikročitača, specijalnih zbirki i sl. i njihova upotreba;
- Upoznavanje raznovrsnih službi koje stoje čitaocu na raspolaganju (na primjer, kako se rezerviške knjige koje su u optjecaju, kako se traže i upotrebljavaju mikrofilmovi, ploče, kako pronaći adekvatnu građu u e-katalogu i sl.).²⁶

²⁵ Rašidović Beba-Ešrefa.(2015).Upravljanje znanjem i informacijska pismenost-metakompetencije za nove načine učenja i izgradnju znanja. Sarajevo.str.42.

²⁶ Jovanović-Ilić Magdalena. (1977). Razvoj sposobnosti učenja: navike i tehnike čitanja i samostalnog učenja. Beograd.str.49.

Biblioteka sve više postaje informacijska platforma u umreženom društvu znanja. Broj časopisa raste, kao i njihova cijena u štampanoj ili elektronskoj verziji, a budžeti za visokoškolske biblioteke ne rastu ili se čak smanjuju. U takvim okolnostima, uloga biblioteka postaje sve značajnija, s obzirom da je za društvo znanja potrebno obezbjediti pronalaženje, posuđivanje i upotrebu informacija.²⁷

²⁷ Jovović Vasilj.(2010). Uloga biblioteke u bolonjskom procesu. Možete pogledati na:

<http://www.socioloskaluca.ac.me/PDF13/Jovovic,%20V.,%20Uloga%20biblioteke%20u%20Bolonjskom%20procesu.pdf> (07.11.2016.)

3.2. Korisnici visokoškolskih biblioteka i njihova edukacija

U današnje vrijeme, čovjek je u svim fazama ljudskoga života uključen u obrazovni proces, dok je nekada osnovno doba predviđeno za edukaciju bilo školsko razdoblje. Nekada je obitelj bila ta koja se bavila odgojem i obrazovanjem djece, kasnije je to na sebe preuzela škola, a danas je obrazovanje na radnom mjestu sastavni dio profesionalnog života radnog čovjeka.²⁸

Današnje obrazovanje često stvara pritisak kod studenata na visokoškolskim ustanovama, gdje se studenti masovno upisuju na sveučilišta i gdje dolazi do promjene na pitanja tko uči, što uči, te kako i kada uči?

- Tko uči? – Sve se više ljudi uključuje u sustav visokog obrazovanja, a pojavljuje se kategorija tzv. netradicionalnih studenata, tj. zaposlenih odraslih koji se zbog nestabilna tržišta rada, napuštanja koncepta jednog radnog mjesta za cijeli život, radi prekvalifikacije i obnavljanja znanja i vještina prema potrebi povremeno uključuju u obrazovni sustav.²⁹
- Što učimo? – Od pojedinaca se očekuju sposobnost neprestanog učenja te edukacija kako upravljati procesom učenja.
- Kako i kad učimo? – Današnji je obrazovni trend obilježen težnjom za fleksibilnošću i individualizacijom, stvarajući potrebu za učenjem bilo kad i bilo gdje u tradicionalnom okruženju i putem Interneta.³⁰

Sva ova pitanja na koja smo odgovorili karakteriziraju društvo znanja koje ne bi postojalo bez visokoškolskih ustanova i njihovih biblioteka, stoga zajednicu visokoškolske biblioteke čine nastavnici i suradnici, studenti, ostali članovi obrazovne institucije i, iznimno, tzv. vanjski korisnici.

Današnje biblioteke traže od svojih korisnika aktivnost i relevantna pitanja, kako bi korisnici dobili relevantan odgovor. No, međutim, današnji korisnici više ne žele samo monografske publikacije, ili eventualno časopise (grubo rečeno, prema stereotipu da je biblioteka

²⁸ Međunarodni naučno-stručni skup Edukacija nastavnika za budućnost. Zbornik radova, Zenica, 24. i 25. 05. 2012. Možete pogledati na:

https://bib.irb.hr/datoteka/626556.IV_MNSS-ISEC_2012_Zbornik_Proceedings.pdf (7. 5. 2016.)

²⁹ Špiranec Sonja. (2003.). Informacijska pismenost, ključ za cjeloživotno učenje. Zagreb. Možete pogledati na <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (07.11.2016)

³⁰ Ibid.

ustanova u kojoj se dolazi da se iznajme knjige), nego informacije, građu na drugim medijima, sadržaje koji bi zadovoljavali njihove kulturne potrebe, korisne linkove.³¹

Kada govorimo o samom procesu edukacije korisnika, moramo spomenuti da bi ova visokoškolska ustanova trebala biti opremljena sa odgovarajućim računalima putem kojih bi mogli korisnici pretraživati ne samo COBISS sistem nego i druge web stranice, kao adekvatan odgovor na njihov upit. Također, jako je bitno da u ovim prostorijama putem uređaja možemo pristupiti Internetu. Bibliotekar bi bila osoba koja će korisnicima ukazati na to koje vrste baza podataka su dostupne korisnicima u visokoškolskoj biblioteci, te ih educirati o tome da svaka informacija pronađena na Internetu ne mora biti nužno točna, pa stoga moraju provjeriti točnost informacije na više web mjesta.

Veći dio zaposlenika biblioteka možda smatra da se ne treba baviti novim informacijskim upitima koji zahtijevaju njihovi krajnji korisnici, pri čemu se vraćaju opet tradicionalnom tipu usluživanja, gdje se njihova komunikacija svodi na to da li je tražena građa u biblioteci ili nije dostupna. Pojava online baza podataka u bibliotekama izaziva novi vid edukacije u usavršavanju kod bibliotekara, ali i edukaciju korisnika kako bi se mogli služiti bazama podataka koje im biblioteka nudi.

Edukacija korisnika/ica se može definirati kao različiti programi uputa, pouka i objašnjenja kojima bibliotekari poučavaju svoje korisnike kako bi ih osposobili da budu uspješniji, djelotvorniji i nezavisniji u korištenju informacijskih izvora, resursa i usluga kojima je moguće pristupiti u biblioteci, a korisnici su oni za koje je kreiran informacijski sistem koji oni neposredno koriste pa se govori o krajnjim korisnicima za razliku od korisnika u smislu posrednika koji koriste i isporučuju informacije u ime i za krajnjeg korisnika.³²

Ovdje se može vidjeti da korisnici, u ovom slučaju studenti, očekuju od bibliotekara da se prilagođava svakodnevnim tehnološkim promjenama te se usavršava u skladu s tim promjenama

³¹ Malić Denisa (2013).Elektronski izvori informacija u visokoškolskim bibliotekama.Univerzitet Sarajevo.Magistarski rad.Sarajevo.str.22.

³² Kodrić Zajmović Lejla.(2008).Visokoškolske biblioteke - partner u realizaciji Bolonjskog procesa i ulasku u društvo znanja.U: Savjetovanje Reforma visokog obrazovanja i primjena Bolonjskog procesa na Univerzitetu u Sarajevu, Sarajevo, 23. i 24. februara 2007. godine / [organizacioni odbor Faruk Čaklovića ... [et al.]. – Sarajevo.str.595.

kako bi svoje znanje mogao prenijeti na svoje korisnike pri pronalaženju odgovarajućih informacija.

Prije same edukacije, kojom će oni steći određene kompetencije, potrebno je utvrditi:

- koja su znanja potrebna,
- koje vještine za primjenu znanja,
- koji stavovi vezani za predmetna znanja,
- kojim će se metodama i postupcima oni ostvariti,
- kako će se vrednovati ostvarenost kompetencije,
- koji su nastavni mediji potrebni za takav proces.³³

Kada govorimo o samom suvremenom programu edukacije korisnika, Maja Jukić govori kako bi ovakav program u Visokoškolskim bibliotekama trebao sadržati sljedeće:

- Upoznavanje korisnika s bibliotekom, njenim odjelima i uslugama,
- Upoznavanje s bibliotečkim fondovima (primarne i sekundarne publikacije, referentna zbirka, izvori informacija na različitim medijima, posebne zbirke)
- Bibliotečki katalozi i načini njihovog korištenja
- *On-line* baze podataka (bibliografske i s cjelovitim tekstovima) i njihovo pretraživanje
- Dostupni elektronski časopisi i ostali elektronski dokumenti te načini njihovog pretraživanja
- Način pronalaženja, vrednovanja, selektiranja i korištenja mrežnih izvora
- Pretraživanje Interneta i vrednovanje pronađenih informacija, te
- Način komuniciranja u znanstvenoj zajednici.³⁴

Primjenom IKT u obrazovanju, ali i u bibliotekama koje čine sastavni dio obrazovanja, primjećeno je nesnalaganje korisnika u pretraživanju online kataloga, te postavljanju upita, zbog čega je nužna edukacija korisnika u ovom sektoru bibliotečkog poslovanja.

³³ Kodrić Zajmović Lejla.(2008). Visokoškolske biblioteke - partner u realizaciji Bolonjskog procesa i ulasku u društvo znanja.U: Savjetovanje Reforma visokog obrazovanja i primjena Bolonjskog procesa na Univerzitetu u Sarajevu, Sarajevo, 23. i 24. februara 2007. godine / [organizacioni odbor Faruk Čaklovića ... [et al.]. – Sarajevo.str.597.

³⁴ Ibid.

3.3. Komunikacija s korisnicima

Ono što je jako bitno jeste to da korisnik upozna biblioteku i ima uvid u usluge koje mu ona nudi. Kako bi suradnja i edukacija između bibliotekara i korisnika bila djelotvorna, ključnu ulogu igra dobra komunikacija. Dakle, bibliotekar, pored svojih stručnih znanja, mora biti prije svega ljubazna i komunikativna osoba. U komunikaciji s korisnikom ključnu ulogu igra povratna informacija, jer jedino korisnik može zaključiti zadovoljava li dobivena informacija njegove potrebe.

Kada razmjenjujemo poruke s korisnikom, imamo nekoliko vrsta komuniciranja:

- a) intrapersonalno komuniciranje – oblik komuniciranja u kojem nastojimo potaknuti korisnika na razgovor sa samim sobom te da stekne pozitivno mišljenje o knjižnici,
- b) interpersonalna komuniciranje – iskazuje se u razgovoru knjižničara i korisnika, odnosno kada dvije ili više osoba međusobno primaju i pružaju informaciju.³⁵

Kada govorimo o prvom kontaktu studenta i bibliotekara, jako je bitno da mu bibliotekar objasni sve aktivnosti koje se realiziraju u biblioteci te ga upozna sa samim prostorom biblioteke kako bi korisnik mogao sam istraživati i pronaći informaciju koja mu je potrebna. Kako bi se lakše korisnik mogao snaći u prostorijama knjižnice, postoji nekoliko metoda za njegovo edukaciju, a prikladna je edukacija u skupinama i individualna edukacijadee.

Skupine se uglavnom poučavaju putem predavanja, seminara i demonstracija odnosno obilaska i razgledavanja knjižnice. Za razliku od predavanja, prikazivanje filmova ili videokaseta te uporaba audiokaseta prikladni su i za skupinu i za pojedinačno poučavanje. Poučavanju pojedinaca namijenjeni su tiskani vodiči, putokazi, pripremljene praktične vježbe, tekstovi za samoučenje i individualna pomoć knjižničara.³⁶

³⁵Petrić Danjela.(2002).Osobno, promotivno i elektronički posredovano komuniciranje s korisnicima u knjižnici.Možete pogledati na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=117548 (10.11.2016)

³⁶ Petrić Danjela.(2002).Osobno, promotivno i elektronički posredovano komuniciranje s korisnicima u knjižnici.Možete pogledati na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=117548 (10.11.2016)

4. INFORMACIJSKA PISMENOST I INFORMACIJSKI SISTEM U VISOKOŠKOLSKOJ BIBLIOTECI

Informacijska pismenost je jedna vrsta uslova kako bi se stekle metakompetencije neophodne za cjeloživotno učenje. Stoga je današnjim studentima potrebna edukacija o informacijskoj pismenosti jer su oni generacija koja je odrastala uz informacijsko-komunikacijsku tehnologiju gdje se utapaju u moru informacija. Iz tog razloga, oni ne moraju biti fizički u određenoj instituciji kako bi stekli obrazovanje i informaciju nego to sve mogu dobiti virtualnim putem tako što im je potrebno samo računalo, na kojem mogu informaciji pristupiti bilo gdje i u bilo koje doba.

Imamo novu generaciju korisnika koji u obrazovanju očekuju da:

- informacije prime relativno brzo,
- rade više stvari odjednom,
- prvo vide grafički prikaz, a tek onda tekst,
- pristupaju informacijama nasumice, s bilo kojeg mjesta u bilo koje vrijeme,
- žele odmah biti pohvaljeni i često nagrađeni,
- imaju informacijske sisteme koji će raditi poput npr. Google-a.³⁷

Kada govorimo o digitalnoj generaciji koja pristupa raznim informacijama putem Interneta, ti podaci nisu pouzdani te stoga dolazi do zablude o pouzdanim informacijama. Kako bi se otrgli toj zabludi informacija, potreban im je informacijski stručnjak koji će ih dovesti na pravi put kako bi se informacijski opismenili te znali pronaći relevantnu informaciju. U ovoj edukaciji spoznat će kako provjeravati pouzdanost i kvalitetu informacija. Kako bi se to postiglo, prvo se mora raščistiti nejasnoća što je to informacijska pismenost i koje su to kompetencije informacijsko pismene osobe.

Posljednjih je desetljeća za koncept informacijske pismenosti znanstveni diskurs iznjedrio najraznolikije generičke ili specifične modele, standarde informacijske pismenosti, te definicije koncepta u setu kojih je ALA-ino (engl. American Library Association) tumačenje informacijske

³⁷ Dizdar Senada. Informacijska pismenost-metakompetencija za cijeloživotno učenje. Filozofski fakultet u Sarajevu. Možete pogledati na: old.unsa.ba/s/images/stories/pdf/a-ad/SD.docx (10.11.2016)

pismenosti najšire prihvaćeno. ALA informacijsku pismenost definira kao popis kompetencija, a informacijski pismene osobe kao one koje su 'naučile kako učiti, kao one koje znaju kako učiti jer znaju kako je znanje organizovano, one koje znaju kako pronaći informacije i kako ih koristiti na svima razumljiv način'.³⁸

U razvoju informacijskog društva, IFLA počinje razvijati informacijsku pismenost čija definicija glasi: „Informacijska pismenost je cjeloživotni proces koji traži nadogradnju, a ta nadogradnja uključuje neke nove kompetencije. Zbog ubrzanog tehnološkog napretka, a posebice napretka informacijsko komunikacijske tehnologije, informacije su postale temelj razvoja društva.³⁹

Postoji mnogo različitih definicija i činjenica o informacijskoj pismenosti i njenoj ulozi u današnjem društvu čijim su se pojavama mnogi istraživači bavili. Pojam informacijska pismenost prvi je upotrijebio Paul Zurkowski u svom dokumentu pod naslovom Okruženje informacijskog servisa: odnosi i prioriteti. On smatra da pojedinci moraju biti informacijski pismeni ako žele da prežive u informacijskom dobu, koje je prebogato informacijama. On definira informaciju na sljedeći način: Informacija nije znanje; to je koncept ili ideja koja ulazi u čovjekovo perceptivno polje, vrednovana je i asimilirana učvršćujući ili mijenjajući individualni koncept realnosti i/ili sposobnost djelovanja. Kao što je ljepota u oku gledaoca, tako je i informacija u umu korisnika.⁴⁰

Jednu od najcitiranijih definicija informacijske pismenosti dalo je Američko knjižničarsko društvo iz 1989. gdje se navodi da su informacijsko pismene osobe one koje žele naučiti kako učiti... jer ne znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako ih koristiti na svima razumljiv način... to su osobe pripremljene za učenje tokom cijelog života.⁴¹

³⁸Rašidović Beba-Ešrefa.(2015).Upravljanje znanjem i informacijska pismenost-metakompetencije za nove načine učenja i izgradnju znanja. Sarajevo.str. 30.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.str.32.

⁴¹ Dizdar, Senada. [et. al.], Informacijska pismenost : Smjernice za razvoj inovativnih mrežnih modula. Sarajevo: Univerzitet, 2012. str. 8

Prema Candyju, informacijska pismenost ima nekoliko elemenata, a to su:

- sposobnost učinkovitog traženja informacija;
- upućenost pri odabiru i vrednovanju informacija;
- lakoća i lagodnost korištenja širokog raspona medija;
- svijest o problemu pouzdanosti i vjerodostojnosti informacija;
- učinkovitost prenošenja informacija drugima.⁴²

U današnjem društvu često se informacijska pismenost identificira s informatičkom pismenošću, međutim, informacijski pismena osoba nije isto što i informatički pismena osoba. Pod informatičko pismenom osobom smatra se osoba koja ima znanje za rad na računalu.

Kada govorimo o informacijsko pismenoj osobi, podrazumijeva se osoba koja posjeduje vještine potrebne za pronalazak različitih informacija, koja se zna spojiti na internet, koja zna razlikovati kvalitetnu i vrijednu informaciju, koja zna koristiti informaciju u skladu s pravilima.⁴³ Cilj informacijske pismenosti je razviti i organizirati znanje, razviti vještine i znanje za pronalazak kvalitetne i vjerodostojne informacije.

⁴² Sonja Špiranec, „Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje.“ *Edupoint časopis*, rujan 2003., godište III., ISSN 1333-5987, (pristupljeno 7. 11. 2016.) <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1>

⁴³ Jesús Lau, ured., *Information literacy: international perspectives* (München: K. G. Saur, 2008), 23.

4.1. Kako se educirati u korištenju COBBIS sistema

COBBIS sistem je najčešće korišten online katalog u BiH, budući da je u njega umrežen veliki broj biblioteka, uključujući sveučilišnu, fakultetske i javne biblioteke. Na jednom mjestu objedinjuje niz bibliografskih zapisa i olakšava pretraživanje građe krajnjem korisniku.

Prije same upotrebe COBBIS sistema, korisnici najprije moraju znati kreirati svoj informacijski upit, koji predstavlja osnovu kako bismo pronašli relevantnu informaciju. Način formuliranja upita i odabir strategije pretraživanja u direktnoj su vezi s rezultatima pretraživanja. Posebno je značajno da korisnici nauče kako da svoje informacijske potrebe prevedu u strategiju pretraživanja. To se može analizirati u pretraživanju u kojem se koriste Booleovi operatori.

Pod pojmom strategija obično se podrazumijeva skup odluka koje se koriste za pretraživanje. Cilj svakog pretraživanja je da se pretraži dovoljno relevantnih zapisa i da se izbjegne:

- pretraživanje irelevantnih zapisa
- pretraživanje previše podataka
- pretraživanje premalo podataka.⁴⁴

Pretraživanje je efikasnije ako se bolje razradi strategija pretraživanja i ako se dobro savlada upotreba npr. Booleovih operatora (AND, OR, NOT), kontekstnih operatora (WITH, NEAR, SUBFIELD), postupka skraćivanja odnosno kraćenja. U svakom pretraživanju, važnu ulogu igraju i korisnički interfejsi; oni trebaju biti prilagođeni korisnicima i jasni te, naravno, trebaju sadržavati sve mogućnosti koje se stavljaju pred korisnika.

⁴⁴ Dizdar, Senada. (2011).*Od podataka do metapodataka*. Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine. Str. 230.

4.2. Kako pretraživati u COBBIS sistemu

Kao što je već navedeno u Uvodu ovoga rada, COBISS predstavlja organizacijski model povezivanja biblioteka u bibliotečko-informacijski sistem s uzajamnom katalogizacijom, uzajamnom bibliografsko-kataloškom bazom podataka COBIB i lokalnim bazama podataka biblioteka učesnica, bazom podataka o bibliotekama COLIB, normativnom bazom podataka CONOR, a također s brojnim drugim funkcijama.⁴⁵

Stručne osnove i tehnološke pretpostavke za funkcionisanje sistema su:

- standardizovana i uzajamna obrada bibliotečke građe te ujednačeno vođenje kataloga i bibliografija,
- odgovarajuća osposobljenost stručnih radnika za uzajamnu katalogizaciju,
- računarska i komunikaciona povezanost biblioteka.⁴⁶

U ovaj je sistem umreženo gotovo sedamsto biblioteka iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Kosova, Makedonije, Srbije i Bugarske, a u Bosni i Hercegovini je u sistem COBISS učlanjeno oko četrdeset i pet biblioteka. U ovaj bibliotečko-informacijski sistem su umreženi različiti tipovi biblioteka, najprije Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine (NUBBIH), a potom i univerzitetske i visokoškolske, specijalne i javne biblioteke. S jednog mjesta omogućen je pristup do devet stotina tisuća knjiga, sedam tisuća časopisa, te oko četiri tisuće članaka. Također, postoji oko šest stotina linkova do e-izvora.

⁴⁵ Više o COBISS-u u Bosni i Hercegovini pogledati u: Dizdar, S.; Turčilo, L.; Rašidović, Beba E.; Hajdarpašić, L. Informacijska pismenost: smjernice za razvoj inovativnih mrežnih modula. Sarajevo: Univerzitet, 2012 111.

⁴⁶ Dizdar, Senada. *Od podataka do metapodataka*. Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2011. Str. 230.

Katalog ima uzajamnu bazu na nivou svake države posebno kroz koju je moguće istovremeno, bez obzira na kriterij, pretraživati građu svih uključenih biblioteka, a svaka uključena biblioteka ima svoju lokalnu bazu koja se može pretraživati. Za razmjenu podataka u sistemu COBISS koriste se format COMARC/B za bibliografske podatke i format COMARC/A za normativne podatke, koji su zasnovani na formatu UNIMARC, potom format COMARC/H za podatke o fondu, koji je razvio IZUM.⁴⁷

Slika 1. COBISS interfejs uzajamna baza

U sistemu COBISS, postoje tri vrste pretraživanja:

1. Osnovno pretraživanje
2. Izorno pretraživanje
3. Komandno pretraživanje

⁴⁷ Više o COBISS-u u Bosni i Hercegovini pogledati u: Dizdar, S.; Turčilo, L.; Rašidović, Beba E.; Hajdarpašić, L. Informacijska pismenost: smjernice za razvoj inovativnih mrežnih modula. Sarajevo: Univerzitet, 2012

4.2.1. Osnovno pretraživanje

U osnovnom pretraživanju, možemo uzeti prezime nekog pisca za kojeg smatramo da je poznat u određenom razdoblju, također možemo upotrebom logičkih operatora kombinirati prezimena pisaca ako ih ima više, a pri tome ne znamo naziv djela koje su pisali. Isto tako, prezime pisca se može skraćivati zvjezdicom ako nismo sigurni kako se on/ona točno preziva.

4.2.2. Izborno pretraživanje

U izbornom pretraživanju su nam ponuđene sljedeće opcije: po autoru, po naslovu, po predmetu, po ključnim riječima i po godini izdanja. Na sljedećoj slici nam je prikazan interfejs za izborno pretraživanje.

The screenshot displays the COBISS search interface. At the top, there are logos for COBISS.BH, Virtualna biblioteka Bosne i Hercegovine, and IZUM. Below the logos are navigation buttons for 'Baze podataka', 'Pretraživanje', and 'Moja biblioteka'. The main search area is titled 'Uzajamna baza podataka: COBIB.BH - Uzajamna bibliografsko-kataloška baza podataka COBIB BH (Br. zapisa: 390.595)'. The search options are categorized into 'Osnovno', 'Izborno', and 'Komandno'. The 'Izborno' section is active, showing search criteria for 'Autor', 'Naslov', 'Godina izdavanja', and 'Ključne riječi'. There are also dropdown menus for 'Jezik' (set to 'svi jezici'), 'Izbor zapisa' (set to 'sva građa (takođe e-izvori)'), and 'Pismo' (set to 'sva pisma'). A checkbox for 'Samo izvori sa e-pristupom:' is present. A 'PRETRAŽI' button and a refresh icon are at the bottom of the search area. On the right side, there is a 'Savjeti' section with instructions on how to use the search filters and a 'Pregled pojmova' section with a list of terms. The footer contains navigation links, copyright information, and contact details.

Slika 2. COBISS interfejs za pretraživanje

Pojmove za pretraživanje upisujemo u prozore za pretraživanje. Na lijevoj strani biramo kategorije po kojima želimo da ograničimo pretraživanje, a na desnoj strani biramo logičke operatore za kombiniranje pojmova.

Pretraživanje

Osnovno **Izorno** Komandno

Autor	<input type="text"/>	<input type="button" value="↗"/>	
Autor	<input type="text"/>	<input type="button" value="↗"/>	
Godina izdavanja	<input type="text"/>	<input type="button" value="↗"/>	
ISBN	<input type="text"/>	<input type="button" value="↗"/>	
ISSN	<input type="text"/>	<input type="button" value="↗"/>	
ISSN uz članak	<input type="text"/>	<input type="button" value="↗"/>	
Izdavač	<input type="text"/>	<input type="button" value="↗"/>	
Jezik izvornog djela	<input type="text"/>		
Jezik teksta	<input type="text"/>		
Ključne riječi	<input type="text"/>		
Kod književne vrste	<input type="text"/>		
Kod za predviđene korisnike	<input type="text"/>		
Kod za vrstu autorstva	<input type="text"/>		
Kod za vrstu sadržaja	<input type="text"/>		
Mjesto izdavanja	<input type="text"/>		
Mjesto sast./dod. nazivu korp.	<input type="text"/>		

Slika br.3: Padajući meni u izbornom pretraživanju

U izbornom pretraživanju zadala sam ključnu riječ „informacija“, „I“ naslov „informacija“, i ključna riječ „informatička pismenost“ „ILI“ naslov „magistarski rad“. Na slici br. 4 prikazan je primjer izbornog pretraživanja, a na slici br.5. rezultati izbornog pretraživanja.

Pretraživanje

Osnovno **Izorno** Komandno

Ključne riječi	informacija	<input type="button" value="↗"/>	
Naslov	informacija	<input type="button" value="↗"/>	
Ključne riječi	informatička pismenost	<input type="button" value="↗"/>	ILI
Naslov	magistarski rad	<input type="button" value="↗"/>	

Slika br.4: Primjer izbornog pretraživanja

Rezultati izbornog pretraživanja

Pretražili ste: Ključne riječi=**informacija** | Naslov=**informacija** | Ključne riječi=**informacijska pismenost** | Naslov=**magistarski rad** | Izbor zapisa=**Sva građa** [To](#)

Broj pronađenih zapisa: **6654** PROMIJENI ZAHTEJ ZA PRET

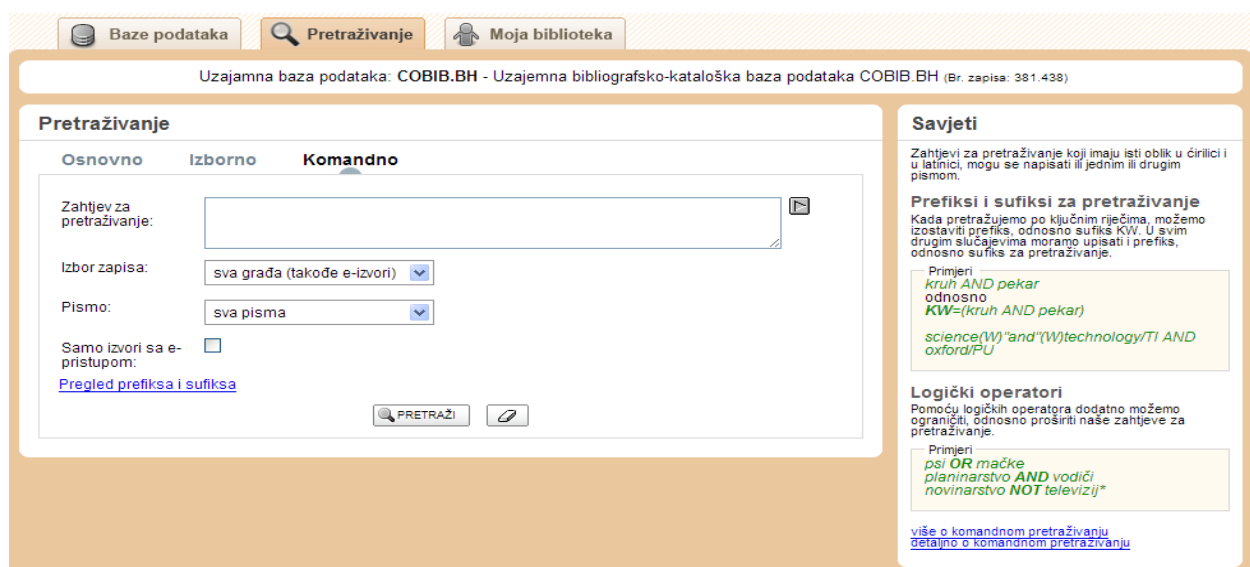
Sortiranje po: [Zapisi: 1-10] 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 ..

☐	Br.	Autor	Naslov	Vrsta građe	Jezik	Godina	Dostupnost fonda
☐	1.	Arnautović, Ramo	Vrednovanje učeničkog rada u nastavi odbrane i zaštite kao motivacioni faktor za kvalitetno osposobljavanje za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu : magistarski rad	magistarski rad	scc	1987	nema fonda
☐	2.	Tomičić, Mirjana	Stabilnost koloseka u prelaznoj krivini : magistarski rad	magistarski rad	scc	1982	nema fonda
☐	3.	Savić, Andreja	Informativno-propagandna komponenta bezbednosti SFRJ : magistarski rad	magistarski rad	scc	1987	nema fonda
☐	4.	Stojšin, Radomir	Nasledjivanje osobinastabla kukuruza(Zea mays L.) značajni za otpornost prema poleganju : magistarski rad	magistarski rad	scc	1986	nema fonda
☐	5.	Trifunović, Nemanja V.	Neka poboljšanja vodovodno-distributivnih sistema primenom mikro-računara : magistarski rad	magistarski rad	scc	1990	nema fonda
☐	6.	Konjović, Zora	Sinteza funkcionalnih pokreta antropomorfnih prostornih mehanizama : magistarski rad	magistarski rad	scc	1985	nema fonda

Slika.5: Rezultati izbornog pretraživanja

4.2.3. Komandno pretraživanje

Komandno pretraživanje omogućava najširu pretragu uz samo djelimično unošenje pojma za pretraživanje i uz upotrebu zvjezdica za skraćivanje prije ili poslije određenih slova koje smo postavili kao zahtjev za pretraživanje, a rezultat će biti veliki broj zapisa.⁴⁸ Na slici br.6 je prikazan izgled prozora za komandno pretraživanje.

Slika br.6: Interfejs za komandno pretraživanje

Ukoliko naprimjer u komandnom pretraživanju unesemo upit „infor*“ možemo da vidimo na slici br. 7 kao rezultat ove pretrage dobiva se 9.446 zapisa o građi, što je vidljivo na slici br. 8

⁴⁸Dizdar, Senada. et. al., 2012. Informacijska pismenost : Smjernice za razvoj inovativnih mrežnih modula. Sarajevo: Univerzitet. str. 120.

Pretraživanje

Osnovno Izborno **Komandno**

Zahtjev za pretraživanje:

Izbor zapisa:

Pismo:

Samo izvori sa e-pristupom:

[Pregled prefiksa i sufiksa](#)

Slika br.7: Komandno pretraživanje

Rezultati komandnog pretraživanja

retražili ste: **inform*** | Izbor zapisa=**Sva građa** [Tot](#)

broj pronađenih zapisa: **9446** PROMIJENI ZAHTEJ ZA PRET

Sortiranje po: [Zapisi: 1-10] [1](#) | [2](#) | [3](#) | [4](#) | [5](#) | [6](#) | [7](#) | [8](#) | [9](#) | [10](#) ..

Br.	Autor	Naslov	Vrsta građe	Jezik	Godina	Dostupnost fonda
1.		Univerzalna decimalna klasifikacija. Deo 2, Registar stručnih termina	knjiga	scc	2004	● za pozajmicu - u čitaonici
2.	Dodić, Slobodan Kalić-Filipović, Danica Marković, Dragomir	Atlas profesionalne patologije = Atlas of occupational pathology	knjiga	scc; eng	1977	● za pozajmicu - u čitaonici
3.	Kolosimo, Peter	I Odisej sa zvijezda	knjiga	scr	1976	nema fonda
4.	Beslač, Stevan	Računovodstvene informacije u uslovima inflacije kao osnovne postavke odličnosti	disertacija	scr; scc	1991	u štampi

Slika br.8: Rezultati komandnog pretraživanja

Možemo da koristimo sufikse i prefikse za pretragu i njih ima jako puno. Postoje oni koji nisu jednostavni za upotrebu i na ovaj način mogu da pretražuju profesionalci ili veoma dobro upućeni korisnici sistema. Na slici br. 9 su prikazani sufiksi i prefiksi za pretragu.

Pregled prefiksa i sufiksa		
Prefiks	značenje	primer pretraživanja
AU=	Autor - osoba	AU=Nušić, Bra*
CB=	Autor - korporacija	CB=Institut Jožef Stefan
CL=	Zbirka	CL=Zbirka Cicibanova knj*
CP=	Mjesto sast./dod. nazivu korp.	CP=Paris
PP=	Mjesto izdavanja	PP=Trst
PU=	Izdavač	PU=Cankarjeva založba
PY=	Godina izdavanja	PY=1973
P2=	Zaključna godina izdavanja	P2=1982
TI=	Naslov	TI=*za telebane
TO=	Naslov izvornog djela	TO=Windows for dummies
BN=	ISBN	BN=86-11-14789-8
SN=	ISSN uz članak	SN=1318-3176
SP=	ISSN	SP=0350-4972

Slika br.9: Sufiksi i prefiksi za pretragu

Ovaj teorijski okvir uvodi nas u problematiku bibliotekarstva kao edukacijske institucije koja ima za cilj poticanja i usavršavanja znanja i vještina kako studenata tako i uposlenika biblioteke, ali i profesora ove visokoškolske ustanove. Biblioteka predstavlja mjesto opuštanja i samoobrazovanja studenata i uposlenika visokoškolske ustanove koji se njome koriste. Kako to čine uposlenici i studenti Filozofskog fakulteta u Sarajevu, saznajemo iz istraživanja, te dobivenih rezultata istraživanja koji slijede u drugom dijelu ovog rada.

5. METODOLOŠKI OKVIR

5.1. Cilj rada

Cilj ovoga rada je otkriti kako je promjena bibliotečke paradigme, odnosno uvođenje digitalnih sustava za pretraživanje literature i obuka o načinima pretraživanja, prepoznata kao relevantna i korisna za korištenje biblioteke i čitaonice kao prostora za učenje kod studenata Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

5.2. Zadaci

1. Utvrditi razlike između tradicionalnog i digitalnog pristupa biblioteci.
2. Ispitati ulogu bibliotekara u promjeni bibliotečke paradigme.
3. Ispitati stavove studenata o funkcionalnosti visokoškolske biblioteke.
4. Ispitati znanje studenata o načinu pretraživanja u COBISS sistemu.
5. Utvrditi učestalost korištenja biblioteke i čitaonice za samoučenja.

5.3. Hipoteze

Glavna hipoteza: Visokoškolske biblioteke ispunjavaju sve obvezne funkcije propisane suvremenom bibliotečkom paradigmom.

H1: Moguće je registrirati pet značajnih promjena u analizi rada biblioteke Filozofskog fakulteta u Sarajevu s obzirom na promjenu bibliotečke paradigme.

H2: Bibliotekari imaju značajnu ulogu u kreiranju informacijskih sistema i obuci korisnika.

H3: Stavovi studenata o funkcionalnosti biblioteke su uglavnom pozitivni.

Nema razlike u stavovima o funkcionalnosti biblioteke između studenata pedagogije i studenata bibliotekarstva.

H4: Većina studenata posjeduje znanja o načinu pretraživanja u COBISS sistemu.

Studenti bibliotekarstva u većoj mjeri posjeduju znanja o načinu pretraživanja u COBISS sistemu od studenata pedagogije.

H6: Studenti većinom koriste biblioteku i čitaonicu samo u slučajevima kada im je potrebna literatura jedino dostupna u čitaonici.

Nema razlike u razlozima korištenja biblioteke i čitaonice između studenata pedagogije i studenata bibliotekarstva.

5.4. Metode istraživanja

Deskriptivna metoda: U istraživanju odgoja i obrazovanja predstavlja skup znanstveno-istraživačkih postupaka s kojima se opisuju pojave u odgoju i obrazovanju, tj. ispituje se stanje, a time i njihove osobine, a bez obzira na njihove uzroke.⁴⁹ Deskriptivnom metodom koristit će se u svrhu opisivanja promjene paradigme iz tradicionalne u tehnološku promjenu, te kako to utječe na današnje studente i bibliotekare Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

Metoda analize sadržaja: Metoda kojom se kvantitativno i kvalitativno analizira sadržaj određenog teksta ili poruke, ili, općenito, bilo kojeg oblika komunikacije. Najčešće se analizira sadržaj tekstova iz knjiga, časopisa i novina. Definišu se kategorije sadržaja koje su dijelovi sadržaja teksta (npr. vrste određenih sadržaja, recimo: demokracija, nacionalizam i religija i načini na koje su ti sadržaji prezentirani, tj. jesu li prezentirani pozitivno, neutralno ili negativno). Zatim se utvrđuje učestalost javljanja tih kategorija u tekstu koji se analizira.⁵⁰ Metodu analize sadržaja koristit će prilikom analiziranja različitih podataka dobivenih iz razne građe o visokoškolskim bibliotekama, promjeni bibliotečke paradigme u visokoškolskim ustanovama, novim *online* uslugama koju pružaju bibliotekari, te upotrebi COBISS sistema. Također će analizirati tekst koji će dobiti iz upitnika na koji će odgovarati studenti Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

Komparativna metoda: Koristi se kada se uspoređuju razne pojave, povijesni događaji, nacije, posebne skupine ljudi itd., s ciljem utvrđivanja i objašnjavanja sličnosti i razlika.⁵¹ Pomoću ove metode, uspoređivat će studente pedagogije i bibliotekarstva kako bismo utvrdili i ustanovili imaju li oni studenti koji posjeduju veće znanje i kompetencije lakše i kvalitetnije mogućnosti u primjeni i korištenju digitalne biblioteke.

⁴⁹ Mužić Vladimir.(1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja* .Zagreb.str. 43.

⁵⁰ Mejovšek Milko.(2007). *Uvod u metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima*.Jastrebarsko.Slap.Str. 29.

⁵¹ Ibid.

5.5. Tehnike istraživanja

Anketa je metoda prikupljanja podataka pomoću kojih možemo doći do podataka o stavovima i mišljenjima ispitanika. Anketa u znanstvenom istraživanju nije samo postavljanje pitanja i traženje odgovora na postavljena pitanja. To je postavljanje određenih pitanja određenim ljudima na određeni način, kako bi se dobili istiniti odgovori.⁵² Ovom tehnikom ćemo utvrditi stavove, mišljenja i znanja studenata i bibliotekara o upotrebi visokoškolske biblioteke te o mogućnostima pronalaznja odgovarajuće literature koja je potrebna studentima za određeni rad. Dobiveni podatci se mogu lako obrađivati, analizirati uspoređivati i provjeravati. Instrument našeg istraživanja je anketni upitnik konstruiran za potrebe ovog istraživanja.

5.6. Uzorak

Uzorak će obuhvatiti ukupno 105 studenata prvog ciklusa Odsjeka za pedagogiju i s Katedre za bibliotekarstvo unutar Odsjeka za komparativnu književnost, te 10 bibliotekara koji realiziraju rad i fleksibilnost biblioteke Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

⁵² Perić Ivana.(2006).Prednosti i nedostaci ankete. Možete pogledati na:

<https://www.ffst.unist.hr/images/50013723/PERIC-PREDNOSTI%20I%20NEDOSTACI%20ANKETE.pdf>

(11.11.2016)

6. Rezultati istraživanja

6.1. Značenje simbola

\bar{x} – aritmetička sredina (mjera centralne tendencije koja pokazuje srednju vrijednost ili prosjek)

s – standardna devijacija (mjera disperzije koja pokazuje u kojoj mjeri se rezultati raspršuju oko aritmetičke sredine)

f – frekvencija (učestalost pojavljivanja)

% – postotak u odnosu na ukupni broj ispitanika (onih koji su odgovorili na pitanje i onih koji nisu odgovorili)

validni % – postotak u odnosu na broj ispitanika koji su odgovorili na pitanje

χ^2 -test – hi-kvadrat test (neparametrijski postupak kod utvrđivanja razlika u frekvencijama odgovora između grupa)

$\sigma_{\bar{x}}$ – standardna pogreška aritmetičke sredine

SS_{tot} – suma kvadrata

\bar{x}^2 – kvadrat aritmetičke sredine

p – probabilitet ili statistička značajnost

CI (95 %) – 95 % interval pouzdanosti (raspon u kojem se nalazi 95 % rezultata iz distribucije)

df – stupanj slobode

Σ – suma ili total

6.2. Studenti

Uzorak

Kako bi se jasno utvrdilo na koji način se korisnici služe uslugama biblioteke i u kojoj mjeri su zadovoljni tim uslugama, bitno je da uzorak obuhvati širu populaciju, posebno uvažavajući razliku u mišljenjima. Iz tog razloga je odlučeno da se u ovom radu propitaju stavovi studenata prve i treće godine I ciklusa sa Odsjeka za pedagogiju i Katedre za bibliotekarstvo unutar Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo prema njihovim demografskim karakteristikama. Razlike među studentima utvrđene su prema njihovom predmetnom području (pedagogija i bibliotekarstvo). Međutim, zbog nedovoljnog broja studenata na Katedri za bibliotekarstvo, konačni uzorak nije bio ujednačen niti reprezentativan za potrebe ovog rada. Koristili smo podatke koje smo imali na terenu i do kojih smo mogli doći. U tabelama koje slijede može se vidjeti struktura uzorka: godina studija i spol.

U tablici 1. prikazan je osnovni uzorak studenata u odnosu na odsjek na kojem studiraju. U tabeli je vidljivo da je uzorak sačinjen od ukupno 105 studenata Filozofskog fakulteta u Sarajevu, od čega njih 79 ili 75.2 % dolazi s Odsjeka za pedagogiju, a 26 ili 24.8 % s Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo.

Tablica 1. Prikaz uzorka u odnosu na odsjeke

	f	%	validni %	kumulativni %
Validnini Pedagogija	79	75.2	75.2	75.2
Bibliotekarstvo	26	24.8	24.8	100.0
Σ	105	100.0	100.0	

U tablici. 2. prikazan je uzorak u odnosu na godinu studija, 58.1% ispitanika su studenti prve godine studija, a ostalih 41.9% studiraju na trećoj godini studija.

Tablica 2. Prikaz uzorka u odnosu na godinu studija

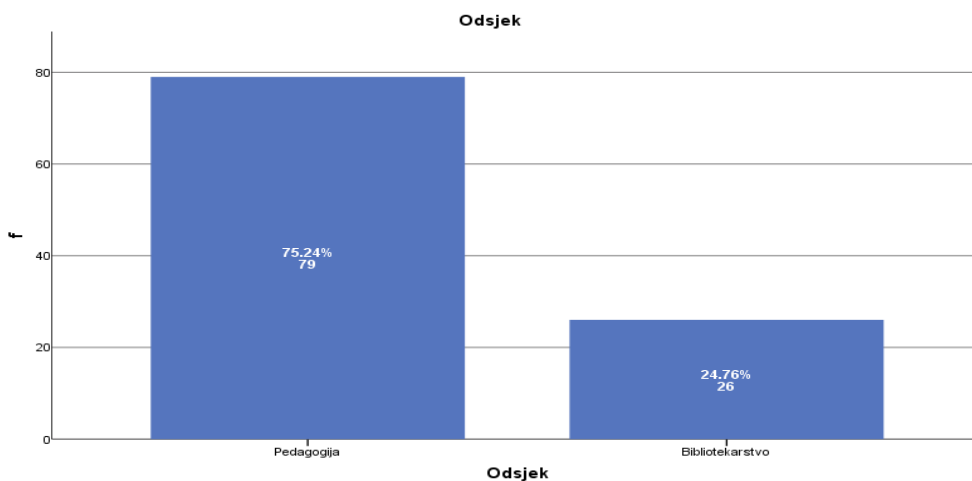
		f	%	validni %	kumulativni %
Validnini	1	61	58.1	58.1	58.1
	3	44	41.9	41.9	100.0
	Σ	105	100.0	100.0	

U odnosu na spol, 92.4 % ispitanika pripadnici su ženskog spola, a ostalih 7.6 % ispitanika pripadnici su muškog spola.

Tablica 3. Prikaz uzorka u odnosu na spol

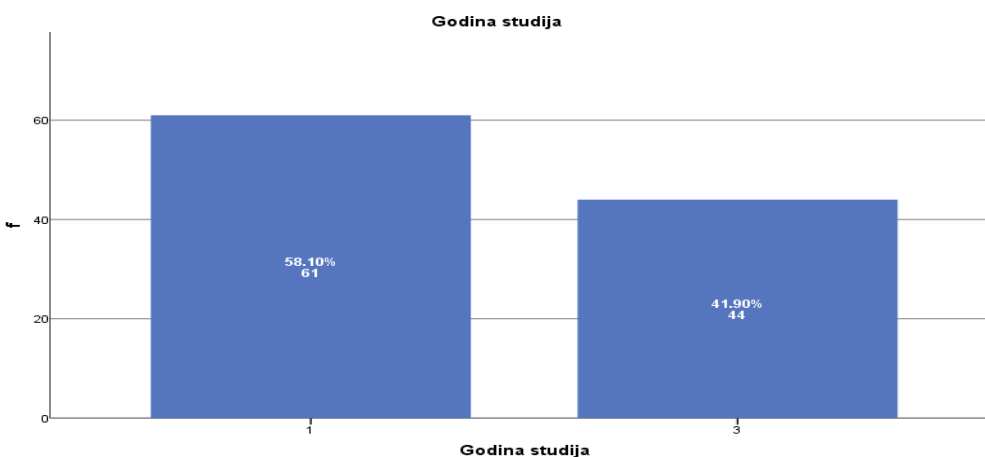
		f	%	validni %	kumulativni %
Validnini	Muški	8	7.6	7.6	7.6
	Ženski	97	92.4	92.4	100.0
	Σ	105	100.0	100.0	

Dobiveni podaci su vidljivo prikazani u tabelama, a ispod je prikazan i grafički pregled podataka. Ukupno 75.24% (79 ispitanika) čine studenti Odsjeka za pedagogiju, a 24.75% (26 ispitanika) čine studenti Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo.

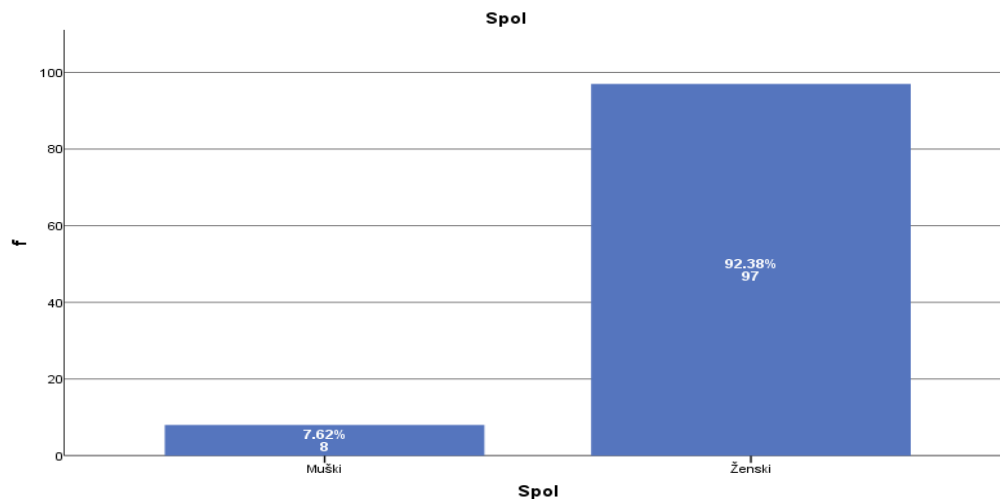
Slika.10. Struktura uzorka u odnosu na odsjek.

Prema godini studija, 58.10 % ispitanika (61 ispitanik) su studenti prve godine studija, a ostalih 41.90 % (44 ispitanika) su studenti treće godine.

Slika.11. Struktura uzorka u odnosu na godinu studija.

Prema gore navedenom tabelarnom prikazu, podatke smo predočili i grafikonom koji prikazuje da su većina studenata ova dva odsjeka pripadnici ženskog spola – njih 92,39 %, a ostali su pripadnici muškog spola – njih 7,62 %.

Slika.12. Struktura uzorka u odnosu na spol.

Kada je u pitanju odnos godine studija i odsjeka, u uzorku imamo 44 ispitanika s Odsjeka za pedagogiju koji studiraju na prvoj godini i 35 ispitanika koji studiraju na trećoj godini. Unutar grupe studenata bibliotekarstva, uzorak je zasićen sa 17 studenata prve godine bibliotekarstva i 9 studenata treće godine.

Tablica 4. Odsjek * Godina studija

			Godina studija		Σ
			1	3	
Odsjek	Pedagogija	f	44	35	79
		% u odnosu na Odsjek	55.7 %	44.3 %	100.0 %
		% u odnosu na Godina studija	72.1 %	79.5 %	75.2 %
Bibliotekarstvo		f	17	9	26
		% u odnosu na Odsjek	65.4 %	34.6 %	100.0 %
		% u odnosu na Godina studija	27.9 %	20.5 %	24.8 %
Σ		f	61	44	105
		% u odnosu na Odsjek	58.1 %	41.9 %	100.0 %
		% u odnosu na Godina studija	100.0 %	100.0 %	100.0 %

6.3. Razlike u odgovorima u odnosu na odsjek

Sljedeće tabele prikazuju frekvencije odgovora na pitanja iz upitnika diferencirane po odsjeku.

Tablica ispod prikazuje odgovore na pitanje jesu li ispitanici učlanjeni u biblioteku Filozofskog fakulteta u Sarajevu i koriste li usluge Biblioteke. Na osnovi dobivenih podataka, 93 studenta (88.6 %) su učlanjena i koriste usluge biblioteke, a 12 ispitanih studenata (11.4 %) nisu učlanjeni ili ne koriste usluge biblioteke. U odnosu na odsjeke, 92.3 % ispitanih studenata bibliotekarstva su učlanjeni i koriste usluge biblioteke, dok je procentualno manji broj studenata Odsjeka za pedagogiju (87.3 %) učlanjeno ili koriste usluge biblioteke.

1. Da li ste učlanjeni u biblioteku Filozofskog fakulteta i da li koristite usluge Biblioteke? * Odsjek

		Odsjek		Σ	
		Pedagogija	Bibliotekarstvo		
1. Da li ste učlanjeni u biblioteku Filozofskog fakulteta i da li koristite usluge Biblioteke?	Da	f	69	24	93
		% u odnosu na Odsjek	87.3 %	92.3 %	88.6 %
	Ne	f	10	2	12
		% u odnosu na Odsjek	12.7 %	7.7 %	11.4 %
Σ		f	79	26	105
		% u odnosu na Odsjek	100.0 %	100.0 %	100.0 %

Iako se postotci studenata koji su učlanjeni i koriste usluge biblioteke razlikuju u odnosu na odsjeke, to i dalje ne znači da je ta razlika stvarna. Da bismo to utvrdili, bit će potrebno poduzeti hi-kvadrat test (Pearsonov χ^2) kao neparametrijski inferencijalni test, a koji će nam pokazati jesu li dobivene razlike stvarne, odnosno, jesu li statistički značajne. Taj nalaz čitamo u tabeli ispod, a prvenstveno čitajući vrijednost p (dvosmjerno).

Hi-kvadrat test polazi od nulte hipoteze, odnosno, pretpostavke da se grupe (odsjeci) ne razlikuju u učestalosti odgovora na čestice. Ukoliko se grupe razlikuju, odbacuje se nulta hipoteza, odnosno, zaključujemo da grupe NISU iste. Jesu li grupe iste ili ne, zaključit ćemo na osnovi vrijednosti p iz donje tabele. Ukoliko je vrijednost p MANJA od 0.050, onda zaključujemo da se grupe razlikuju, tj. postoji statistički značajna razlika između grupa. Ukoliko

je p veće od 0.050, onda NE postoji statistički značajna razlika između grupa i nulta hipoteza se potvrđuje (grupe se ne razlikuju).

U našem slučaju, vrijednost p je veća od 0.050 i iznosi 0.490, te shodno tome zaključujemo da nema statistički značajne razlike između grupa. Prevedeno, to znači da se studenti Odsjeka za Pedagogiju i studenti Odsjeka za bibliotekarstvo ne razlikuju u učestalosti učlanjenja i korištenja usluga biblioteke.

Dolje prikazane vrijednosti se pišu po šablonu: $\chi^2(df) = \text{vrijednost}$, $p = \text{vrijednost p}$; $p > 0.05$, gdje se žuto markirani dijelovi mijenjaju vrijednostima iz tabele, s tim da se kod statistički značajnih razlika „p<“ piše uvijek kao $p < 0.05$, a kod razlika koje nisu statistički značajne se piše $p > 0.05$.

U ovom slučaju, to se piše ovako:

$$\chi^2(1) = 0.477, p = 0.490; p > 0.05$$

χ^2 –test			
	vrijedno		p (dvosmjerno)
	st	df	
Pearsonov χ^2	.477	1	.490

U tablici 2. prikazani su odgovori na pitanje koriste li studenti prostorije biblioteke i čitaonice kako bi spremali ispite te izrađivali seminarske radove. U ovom pitanju su studenti imali tri vrste ponuđenih odgovora. Na prvu opciju „Često koristim prostorije biblioteke i čitaonice u te svrhe“ odgovorilo je 36.7 % studenata pedagogije i 38.5 % studenata s bibliotekarstva što čini ukupno 37.1 %. Na drugu ponuđenu opciju „Samo ako je potrebna literatura dostupna u čitaonici“ odgovorilo je 57 % studenata Odsjeka za pedagogiju i 57.7 % studenata s bibliotekarstva što čini ukupno 57.1 %. Na treću ponuđenu opciju „Ne, zato što sve što mi je potrebno za izradu mogu pronaći na Internetu“ odgovorilo je 6.3 % studenata pedagogije i 3.8 % studenata bibliotekarstva što čini ukupno 5.7 %.

2. Da li koristite prostorije biblioteke i čitaonice kako biste spremili ispite i izrađivali seminarske radove? *

Odsjek

			Odsjek		Σ
			Pedagogija	Bibliotekarstvo	
2. Da li koristite prostorije biblioteke i čitaonice kako biste spremili ispite i izrađivali seminarske radove?	Često koristim	F	29	10	39
	prostorije biblioteke i čitaonice u te svrhe	% u odnosu na Odsjek	36.7 %	38.5 %	37.1 %
	Samo ako je potrebna literatura dostupna u čitaonici	F	45	15	60
		% u odnosu na Odsjek	57.0 %	57.7 %	57.1 %
	Ne, zato što sve što mi je potrebno za izradu mogu pronaći na Internetu	F	5	1	6
		% u odnosu na Odsjek	6.3 %	3.8 %	5.7 %
Σ		F	79	26	105
		% u odnosu na Odsjek	100.0 %	100.0 %	100.0 %

Nema statistički značajne razlike.

χ^2 –test

	vrijedno		p (dvosmjerno)
	st	df	
Pearsonov χ^2	.229 ^a	2	.892

Pitanja koja su definirana kao skale ocjenjivanja se obrađuju korištenjem deskriptivne parametrijske statistike. U slučaju pitanja broj 3., studenti su ocjenjivali na skali od 1 do 5. Tabela ispod prikazuje rezultate te analize gdje N predstavlja broj ispitanika, \bar{x} – aritmetičku sredinu (prosječna vrijednost), s – standardnu devijaciju itd. Podaci pokazuju da su studenti ocijenili uvjete biblioteke s prosječnom ocjenom od 3.15 (na skali od 1 do 5). Kada se pogledaju podatci po odsjecima, studenti bibliotekarstva su dali veću prosječnu ocjenu ($\bar{x} = 3,38$) od studenata pedagogije ($\bar{x} = 3,08$).

Deskriptivna statistika

3. Ocijenite sljedeću tvrdnju s ocjenom od 1 do pet, gdje je 1 najmanja ocjena, a 5 najveća. Smatrate li prostorije biblioteke i čitaonice Filozofskog fakulteta u Sarajevu ispunjavaju uvjete kako bi se studenti mogli samostalno obrazovati?

	N	\bar{x}	s	$\sigma\bar{x}$	CI (95 %)		min.	max.
					donja granica	gornja granica		
Pedagogija	79	3.08	.917	.103	2.87	3.28	1	5
Bibliotekarstvo	26	3.38	1.061	.208	2.96	3.81	1	5
Σ	105	3.15	.959	.094	2.97	3.34	1	5

Iako prosječne ocjene nisu iste, to i dalje ne znači da studenti jednog odsjeka bolje ili lošije ocjenjuju uvjete biblioteke u odnosu na studente drugog odsjeka. Da bismo saznali razlikuje li se stvarno njihova prosječna ocjena, moramo poduzeti t-test ili test statističke značajnosti razlika između aritmetičkih sredina malih nezavisnih uzoraka. Konkretnije, koristit ćemo postupak analize varijance (ANOVA).

U ovom slučaju (tabela ispod), važno je gledati rezultate između grupa. Konkretnije, gledamo je li vrijednost p manja ili veća od 0.050. U našem slučaju, vrijednost p je veća od 0.050 što znači da nema statistički značajnih razlika između grupa. Na osnovi toga zaključujemo da razlike u ocjenama uvjeta biblioteke između studenata pedagogije i studenata bibliotekarstva NE postoje.

Ovaj nalaz se piše koristeći šablon $F(df) = \text{vrijednost } F, p = \text{vrijednost } p ; p < 0,05$ gdje se žuto markirani dijelovi mijenjaju vrijednostima iz tabele s tim da se kod statistički značajnih razlika „p<“ piše uvijek kao $p < 0,05$, a kod razlika koje nisu statistički značajne se piše $p > 0,05$.

U našem slučaju, to se piše ovako:

$$F(1) = 2,049, p = 0,155 ; p > 0,05$$

ANOVA

3. Ocijenite sljedeću tvrdnju ocjenom od 1 do pet, gdje je 1 najmanja ocjena, a 5 najveća. Smatrate li prostorije biblioteke i čitaonice Filozofskog fakulteta u Sarajevu ispunjavaju dobre uvjete kako bi se studenti mogli samostalno obrazovati?

	SStot	df	$\bar{\chi}^2$	F	p
Između grupa	1.864	1	1.864	2.049	.155
Unutar grupa	93.698	103	.910		
Σ	95.562	104			

U četvrtoj tabeli su prikazani odgovori studenata na pitanje: Kada ste se upisivali u biblioteku, da li su Vam bibliotekari ponudili da Vas provedu kroz prostorije biblioteke, te obuče kako se koristiti uslugama i programima koje biblioteka nudi? Prema dobivenim odgovorima 33.8 % studenata pedagogije i 35.8 % studenata bibliotekarstva odgovorilo je DA, što čini ukupno 38.8 % studenata oba odsjeka. Sa NE je odgovorilo 49.4 % studenata pedagogije i 30.8 % studenata bibliotekarstva što je ukupno 44.7 %. Ostalih 16.9 % studenata pedagogije i 15.4 % studenata pedagogije odgovorili su da NISU SIGURNI.

4. Kada ste se upisivali u biblioteku, da li su Vam bibliotekari ponudili da Vas provedu kroz prostorije biblioteke, te obuče kako se koristiti uslugama i programima koje biblioteka nudi? * Odsjek

		Odsjek		Σ	
		Pedagogija	Bibliotekarstvo		
4. Kada ste se upisivali u biblioteku, da li su Vam bibliotekari ponudili da Vas provedu kroz prostorije biblioteke, te obuče kako se koristiti uslugama i programima koje biblioteka nudi?	Da	F	26	14	40
		% u odnosu na Odsjek	33.8 %	53.8 %	38.8 %
	Ne	F	38	8	46
		% u odnosu na Odsjek	49.4 %	30.8 %	44.7 %
	Nisam siguran	F	13	4	17
		% u odnosu na Odsjek	16.9 %	15.4 %	16.5 %
Σ		F	77	26	103
		% u odnosu na Odsjek	100.0 %	100.0 %	100.0 %

Nema statistički značajne razlike.

χ^2 –test

	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	3.547 ^a	2	.170

U petom pitanju možemo vidjeti da 25.6 % (20) studenata pedagogije i 88.5 % (23) studenata bibliotekarstva smatraju da svaki odsjek na Filozofskom fakultetu u Sarajevu ima svoga bibliotekara čija je zadaća pomoći studentima u pronalaženju literature, dok 74.4 % (58) studenata odsjeka pedagogije i 11.5 % (3) studenata odsjeka bibliotekarstva smatraju da svaki odsjek na Filozofskom fakultetu nema svoga bibliotekara čija je zadaća pomoći studentima u pronalaženju literature.

5. Zaokružite odgovor koji smatrate točnim za tvrdnju: „Svaki odsjek na Filozofskom fakultetu ima svoga bibliotekara čija je zadaća pomoći studentima u pronalaženju literature.“ * Odsjek

		Odsjek		Σ	
		Pedagogija	Bibliotekarstvo		
5. Zaokružite odgovor koji smatrate točnim za tvrdnju: „Svaki odsjek na Filozofskom fakultetu ima svoga bibliotekara čija je zadaća pomoći studentima u pronalaženju literature.“	Da	f	20	23	43
		% u odnosu na Odsjek	25.6 %	88.5 %	41.3 %
	Ne	f	58	3	61
		% u odnosu na Odsjek	74.4 %	11.5 %	58.7 %
Σ	f	78	26	104	
	% u odnosu na Odsjek	100.0 %	100.0 %	100.0 %	

Postoji statistički značajna razlika (jer p iznosi 0.000 i manji je od 0.050). To znači da studenti bibliotekarstva u značajno većoj mjeri (88.5 %) tvrde da svaki odsjek ima svoga bibliotekara čija je zadaća pomoći studentima u pronalasku literature, nego je to slučaj s studentima pedagogije (25.6 %).

To se statistički piše ovako:

$$\chi^2(1) = 31.733, p = 0.00; p < 0.05$$

χ^2 -test

	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	31.733 ^a	1	.000

U šestom pitanju studenti ocjenjuju rad biblioteke Filozofskog fakulteta u Sarajevu, gdje je najmanja ocjena 1 a najveća 5. Studenti su rad biblioteke ocijenili s prosječnom ocjenom 3.13 (na skali od 1 do 5). Kada se pogledaju podatci po odsjecima, studenti bibliotekarstva su dali veću prosječnu ocjenu ($\bar{x} = 3.62$) od studenata pedagogije ($\bar{x} = 2.97$).

Deskriptivna statistika

6. Ocijenite sljedeću tvrdnju od 1 do 5: „Zadovoljan s radom biblioteke FF koja ispunjava sve uvjete za obrazovanje studenata.“

	N	\bar{x}	s	$\sigma_{\bar{x}}$	CI (95%)		min.	max.
					donja granica	gornja granica		
Pedagogija	78	2.97	.939	.106	2.76	3.19	1	5
Bibliotekarstvo	26	3.62	.898	.176	3.25	3.98	1	5
Σ	104	3.13	.966	.095	2.95	3.32	1	5

Postoji statistički značajna razlika jer je p manje od 0.050 i iznosi 0.003. To znači da su studenti bibliotekarstva statistički značajno zadovoljniji radom biblioteke ($\bar{x} = 3,62$) nego je to slučaj sa studentima pedagogije ($\bar{x} = 2,97$).

Ovaj nalaz se stastički piše ovako:

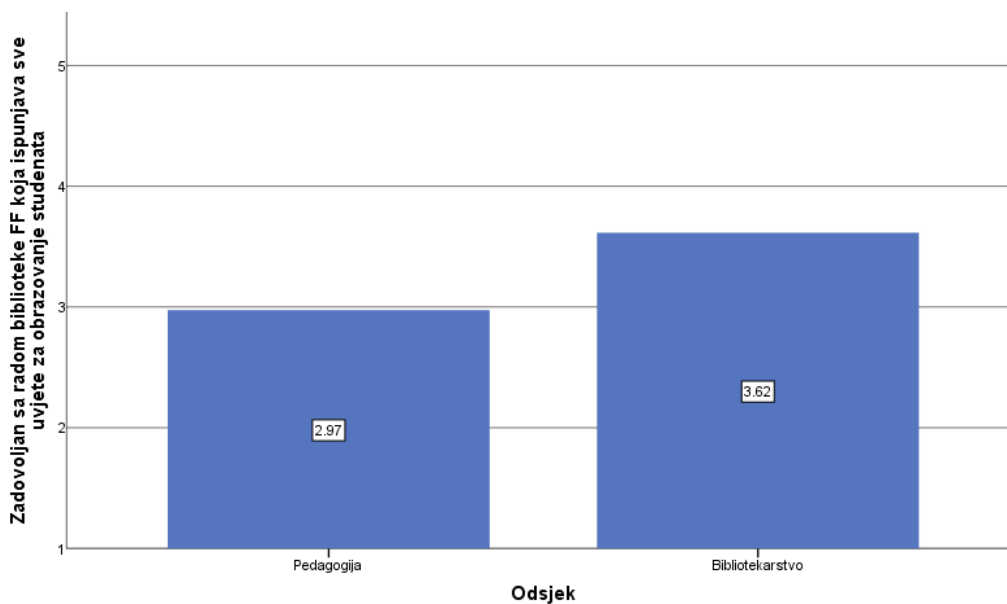
$$F(1) = 9.277, p = 0.003 ; p < 0.05$$

ANOVA

6. Ocijenite sljedeću tvrdnju od 1 do 5: „Zadovoljan s radom biblioteke FF koja ispunjava sve uvjete za obrazovanje studenata.“

	SS_{tot}	df	\bar{x}^2	F	p
Između grupa	8.013	1	8.013	9.277	.003
Unutar grupa	88.103	102	.864		
Σ	96.115	103			

Gore navedeni podatci su ispod prikazani i grafički.

Slika.13. Zadovoljstvo studenata o radu biblioteke FF

U sedmom pitanju su studenti davali ocjene od 1 do 5, gdje je 1 najmanja ocjena a 5 najveća ocjena. Podatci pokazuju kako su studenti ocijenili spremnost bibliotekara da im pomognu u pronalasku literature. Pedagozi su spremnost bibliotekara ocijenili prosječnom ocjenom ($\bar{x} = 3.04$), dok su bibliotekari dali malo bolju prosječnu ocjenu ($\bar{x} = 3.69$).

Deskriptivna statistika

7. Ocijenite sljedeću tvrdnju od 1 do 5: „Zadovoljan sam spremnošću bibliotekara koji nam pomažu pronaći literaturu koja nam je potrebna za izradu radova.“

	N	\bar{x}	s	$\sigma_{\bar{x}}$	CI (95 %)		min.	max.
					donja granica	gornja granica		
Pedagogija	78	3.04	1.178	.133	2.77	3.30	1	5
Bibliotekarstvo	26	3.69	1.192	.234	3.21	4.17	1	5
Σ	104	3.20	1.210	.119	2.97	3.44	1	5

Postoji statistički značajna razlika (jer p iznosi 0.016 i manje je od 0.050). To znači da studenti Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo u većoj mjeri (3.69 %) smatraju kako su bibliotekari FF spremni izlaziti u susret te pomažu korisnicima u pronalasku literature koja im je potrebna za izradu radova, nego je to slučaj sa studentima Odsjeka za pedagogiju.

To se statistički piše ovako:

$$F(1) = 5.970, p = 0.016 ; p < 0.05$$

ANOVA

7. Ocijenite sljedeću tvrdnju od 1 do 5: „Zadovoljan sam spremnošću bibliotekara koji nam pomažu pronaći literaturu koja nam je potrebna za izradu radova.“

	SS _{tot}	df	\bar{x}^2	F	P
Između grupa	8.337	1	8.337	5.970	.016
Unutar grupa	142.423	102	1.396		
Σ	150.760	103			

U osmom pitanju možemo vidjeti da 71.0 % studenata (49 ispitanika) Odsjeka za pedagogiju i 95.2 % studenata (20 ispitanika) s Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo ističu da koriste *online* katalog u pretraživanju bibliotečkog fonda. Za pretraživanje bibliotečkog fonda 7.2 % studenata (5 ispitanika) Odsjeka za pedagogiju te 0.0 % studenata bibliotekarstva upotrebljavaju lisni katalog za pronalaženje literature, dok 21.7 % studenata (15 ispitanika) pedagogije i 4.8 % studenata (1 ispitanik) bibliotekarstva koriste i *online* i lisni katalog kako bi pretraživali fond biblioteke.

8. Kada pretražujete literaturu koju bibliotečki fond sadrži, da li se koristite online katalogom ili lisnim katalogom? * Odsjek

			Odsjek		Σ
			Pedagogija	Bibliotekarstvo	
8. Kada pretražujete literaturu koju bibliotečki fond sadrži, da li se koristite online katalogom ili lisnim katalogom?	online katalog	F	49	20	69
		% u odnosu na Odsjek	71.0 %	95.2 %	76.7 %
	lisni katalog	F	5	0	5
		% u odnosu na Odsjek	7.2 %	0.0 %	5.6 %
	oba (i online i lisni katalog)	F	15	1	16
		% u odnosu na Odsjek	21.7 %	4.8 %	17.8 %
Σ		F	69	21	90
		% u odnosu na Odsjek	100.0 %	100.0 %	100.0 %

U našem slučaju, vrijednost p je veća od 0.050 i iznosi 0.068, te shodno tome zaključujemo da nema statistički značajne razlike između grupa. Prevedeno, to znači da student Odsjeka za pedagogiju i student Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo se ne razlikuju u korištenju *online* i lisnih kataloga u pretraživanju bibliotečkog fonda.

χ^2 –test

	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	5.364	2	.068

Prema dobivenim podacima iz devetog pitanja, možemo vidjeti da 73.4 % (58 ispitanika) studenata Odsjeka za pedagogiju i 96.2 % (25 ispitanika) studenata Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo se koriste COBISS sistemom, dok 26.6 % studenata pedagogije i 3.8 % studenata bibliotekarstva se ne koriste COBISS sistemom.

9. Koristite li se COBISS sistemom? * Odsjek

		Odsjek		Σ	
		Pedagogija	Bibliotekarstvo		
9. Koristite li se COBISS sistemom?	Da	f	58	25	83
		% u odnosu na	73.4 %	96.2 %	79.0 %
		Odsjek			
	Ne	f	21	1	22
		% u odnosu na	26.6 %	3.8 %	21.0 %
		Odsjek			
Σ		f	79	26	105
		% u odnosu na	100.0 %	100.0 %	100.0 %
		Odsjek			

Postoji statistički značajna razlika (jer p iznosi 0.013 i manji je od 0.050). To znači da se studenti bibliotekarstva u većoj mjeri (96.2 %) koriste COBISS sistemom, nego je to slučaj sa studentima pedagogije (73.4 %).

To se statistički piše ovako:

$$\chi^2(1) = 6.106, p = 0.013; p < 0.05$$

χ^2 -test

	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	6.106 ^a	1	.013

Prema podacima iz desetog pitanja (Pronađete li uvijek traženi upit?), 20.8 % studenata Odsjeka za pedagogiju i 40.0 % studenata Odsjeka za komparativnu književnost smatra da uvijek pronalaze traženi upit dok 79.9 % studenata pedagogije i 60.0 % studenata bibliotekarstva smatra da ne pronalaze uvijek traženi upit.

10. Pronađete li uvijek traženi upit? * Odsjek

		Odsjek		Σ	
		Pedagogija	Bibliotekarstvo		
10. Pronađete li uvijek traženi upit?	Da	f	16	10	26
		% u odnosu na Odsjek	20.8 %	40.0 %	25.5 %
	Ne	f	61	15	76
		% u odnosu na Odsjek	79.2 %	60.0 %	74.5 %
Σ		f	77	25	102
		% u odnosu na Odsjek	100.0 %	100.0 %	100.0 %

U našem slučaju, vrijednost p je veća od 0.050 i iznosi 0.055 te shodno tome zaključujemo da nema statistički značajnih razlika između grupa.

 χ^2 -test

	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	3.671	1	.055

Na osnovi dobivenih odgovora iz jedanaestog pitanja možemo vidjeti da 6 (100 %) studenata pedagogije i 0 (0.0 %) studenata bibliotekarstva odmah odustanu. 8 (53.3 %) studenta pedagogije i 7 (46.7 %) studenata bibliotekarstva prvo pokušavaju pronaći u *online* katalogu, ako ne pronađu provjeravaju još jednom u lisnom katalogu. 49 (75.4 %) studenata pedagogije i 16 (24.6 %) studenata bibliotekarstva pokušavaju na drugi način potražiti literaturu. 18 (75.0 %) studenata pedagogije i 6 (25.0 %) studenata bibliotekarstva pitaju za pomoć u pronalaženju literature.

11. Ako ne pronadete određenu knjigu ili drugu vrstu literature, šta činite?

	Odsjek			
	Pedagogija		Bibliotekarstvo	
	f	%	f	%
Odmah odustanem	6	100.0 %	0	0.0 %
Prvo pokušam pronaći u online katalog, ako ne nađem provjerim još jednom u lisnom katalogu	8	53.3 %	7	46.7 %
Pokušam na drugi način potražiti	49	75.4 %	16	24.6 %
Pitam za pomoć	18	75.0 %	6	25.0 %

Iz dobivenih podataka iz dvanaestog pitanja možemo vidjeti da 27 (42.2 %) studenata Odsjeka za pedagogiju i 22 (91.7 %) studenta Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo građu u COBISS-u pretražuje pomoću osnovnog pretraživanja, izbornog pretraživanja, komandnog pretraživanja, dok 37 (57.8 %) studenata pedagogije i 2 (8.3 %) studenta bibliotekarstva pretražuju građu po izdavaču, godini izdanja itd.

12. Na koliko se načina može pretraživati građa na COBISS-u? * Odsjek

			Odsjek		Σ
			Pedagogija	Bibliotekarstvo	
12. Na koliko se načina može pretraživati građa na COBISS-u?	Osnovno pretraživanje,	F	27	22	49
	izborno pretraživanje,	% u odnosu na	42.2 %	91.7 %	55.7 %
	komandno pretraživanje	Odsjek			
	po izdavaču, godini izdanja, itd.	F	37	2	39
		% u odnosu na	57.8 %	8.3 %	44.3 %
		Odsjek			
Σ		F	64	24	88
		% u odnosu na	100.0 %	100.0 %	100.0 %
		Odsjek			

Postoji statistički značajna razlika (jer p iznosi 0.000 i manji je od 0.050). To znači da studenti bibliotekarstva u značajno većoj mjeri (91.7 %) imaju veće znanje i iskustvo u pretraživanjima građe u COBISS nego je to slučaj sa studentima pedagogije (42.2 %).

To se statistički piše ovako:

$$\chi^2(1) = 17.316, p = 0.000; p < 0.05$$

χ^2 -test			
	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	17.316 ^a	1	.000

Prema podacima iz trinaestog pitanja možemo vidjeti koju vrstu pretraživanja preferiraju ova dva odsjeka. 14 (60.9 %) studenata pedagogije i 18 (94.7 %) studenata bibliotekarstva u pretraživanju podataka upotrebljavaju osnovno, izborno i komandno pretraživanje dok 9 (39.1 %) studenata pedagogije i 1 (5.3 %) student bibliotekarstva često pretražuju literature po izdavaču, godini izdanja itd.

13. Koji način pretraživanja na COBISS-u Vi praktikujete? * Odsjek

		Odsjek		Σ	
		Pedagogija	Bibliotekarstvo		
13. Koji način pretraživanja na COBISS-u Vi praktikujete?	Osnovno pretraživanje,	F	14	18	32
	izborno pretraživanje,	% u odnosu na	60.9 %	94.7 %	
	komandno pretraživanje	Odsjek			
	po izdavaču, godini izdanja, itd.	F	9	1	10
		% u odnosu na	39.1 %	5.3 %	23.8 %
		Odsjek			
Σ		F	23	19	42
		% u odnosu na	100.0 %	100.0 %	100.0 %
		Odsjek			

Postoji statistički značajna razlika (jer p iznosi 0.010 i manji je od 0.050). Iz ove dvije tablice se vidi razlika u korištenju načina pretraživanja u COBISS sistemu gdje studenti bibliotekarstva više preferiraju (94.7 %) pretraživanje u COBISS-u pomoću osnovnog, izbornog i komandnog pretraživanja za razliku od studenata pedagogije (60.9 %).

$$\chi^2(1) = 6.579, p = 0.010; p < 0.05$$

χ^2 -test			
	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	6.579 ^a	1	.010

Na pitanje da li se smatrate informacijski pismenom osobom, sa DA je odgovorilo 68 (94.4 %) studenata pedagogije i 22 (100 %) studenta bibliotekarstva, dok su sa NE odgovorila 4 (5.6 %) studenta pedagogije.

14. Da li se smatrate informacijski pismenom osobom * Odsjek

		Odsjek		Σ	
		Pedagogija	Bibliotekarstvo		
14. Da li se smatrate informacijski pismenom osobom?	Da	f	68	22	90
		% u odnosu na Odsjek	94.4 %	100.0 %	95.7 %
	Ne	f	4	0	4
		% u odnosu na Odsjek	5.6 %	0.0 %	4.3 %
Σ		f	72	22	94
		% u odnosu na Odsjek	100.0 %	100.0 %	100.0 %

Nema razlike.

χ^2 -test			
	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	1.277 ^a	1	.259

Pitanja koja se definiraju kao skale ocijenjivanja se obrađuju korištenjem deskriptivne parametrijske statistike. U slučaju pitanja broj 15, studenti su ocijenjivali na skali od 1 do 5, gdje je 1 najmanja ocjena a broj 5 najveća. Podatci pokazuju da su studenti svoju informacijsku pismenost ocijenili s visokom ocjenom 4.3. Kada se pogledaju podatci po odsjecima, studenti bibliotekarstva su si dali veću ocijenu 4.12 (na skali od 1 do 5) od studenata pedagogije 4.00.

Deskriptivna statistika

15. Ocijenite svoju informacijsku pismenost

	N	\bar{x}	s	$\sigma_{\bar{x}}$	CI (95 %)		min.	max.
					donja granica	gornja granica		
Pedagogija	79	4.00	.801	.090	3.82	4.18	2	5
Bibliotekarstvo	26	4.12	1.033	.202	3.70	4.53	1	5
Σ	105	4.03	.860	.084	3.86	4.19	1	5

Nema razlike.

ANOVA

15. Ocijenite svoju informacijsku pismenost

	SStot	df	\bar{x}^2	F	p
Između grupa	.260	1	.260	.350	.555
Unutar grupa	76.654	103	.744		
Σ	76.914	104			

U šesnaestom pitanju možemo vidjeti koliko studenti ova dva odsjeka Filozofskog fakulteta u Sarajevu provjeravaju točnost informacija na Internetu. 4 (5.6 %) studenta pedagogije i 2 (8.3 %) studenta bibliotekarstva ni ne provjeravaju točnost informacija, 2 (2.8 %) studenta pedagogije i 3 (12.5 %) studenta bibliotekarstva provjeravaju točnost informacija kod bibliotekara, 14 (19.7 %) studenata pedagogije i 1 (4.2 %) student bibliotekarstva provjeravaju točnost informacija kod profesora, a 51 (71.8 %) student pedagogije i 18 (75.0 %) studenata bibliotekarstva provjeravaju točnost informacija konsultirajući druge izvore.

16. Kako provjeravate da li su informacije koje nađete na Internetu točne? * Odsjek

			Odsjek		Σ
			Pedagogija	Bibliotekarstvo	
16. Kako provjeravate da li su informacije koje nađete na Internetu točne?	I ne provjeravam ih	F	4	2	6
		% u odnosu na Odsjek	5.6 %	8.3 %	6.3 %
	Pitam bibliotekara	F	2	3	5
		% u odnosu na Odsjek	2.8 %	12.5 %	5.3 %
	Pitam profesora	F	14	1	15
		% u odnosu na Odsjek	19.7 %	4.2 %	15.8 %
	Konsultiram druge izvore	F	51	18	69
		% u odnosu na Odsjek	71.8 %	75.0 %	72.6 %
Σ	F	71	24	95	
	% u odnosu na Odsjek	100.0 %	100.0 %	100.0 %	

Nema razlike.

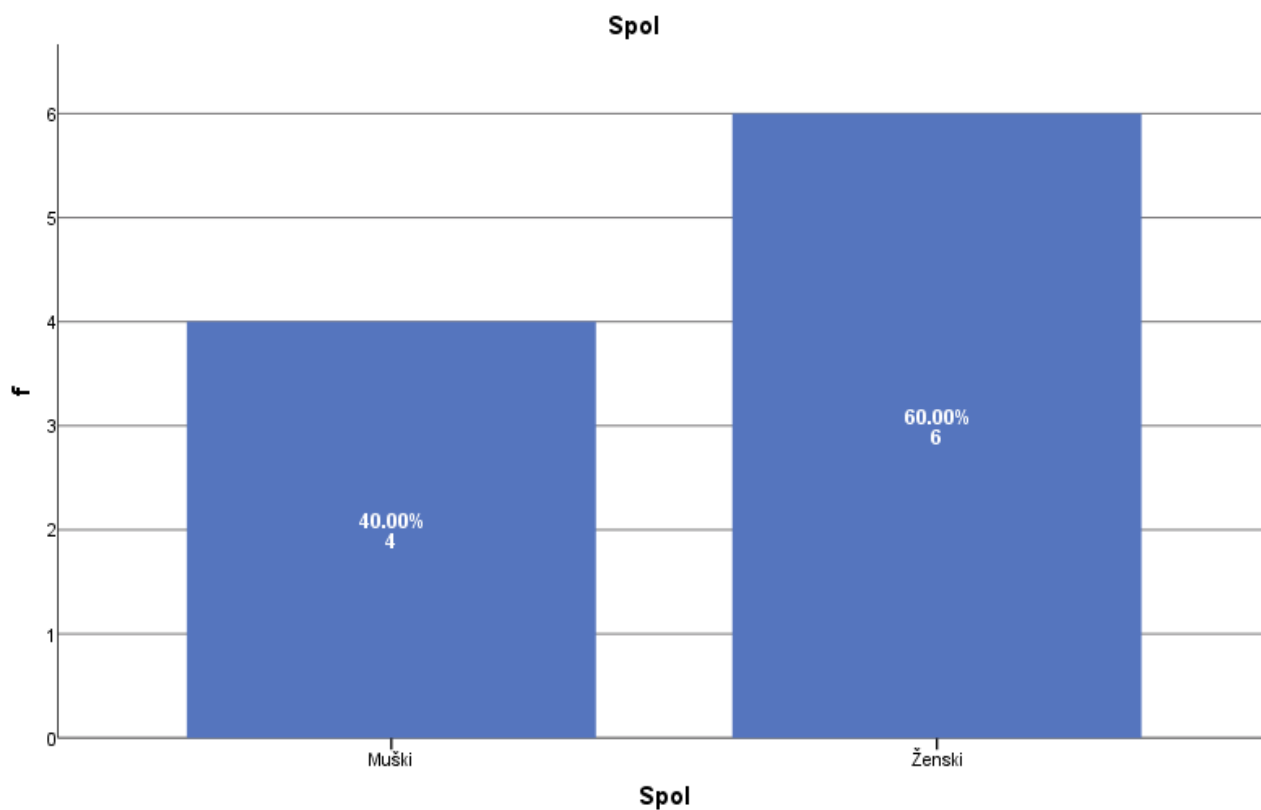
χ^2 –test

	vrijednost	df	p (dvosmjerno)
Pearsonov χ^2	6.175	3	.103

6.4. Bibliotekari Filozofskog fakulteta u Sarajevu

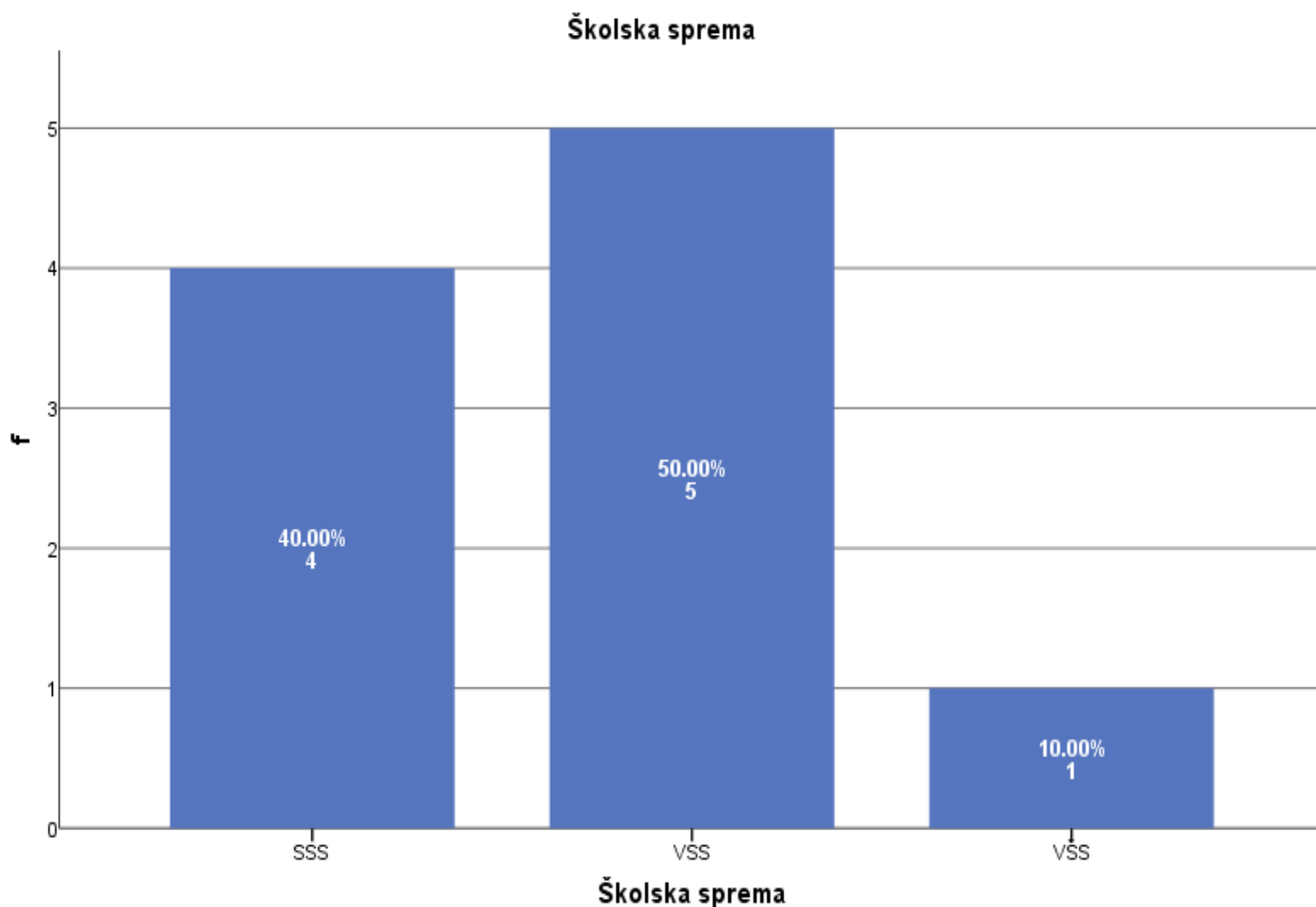
Uzorak

U grafikonu ispod je prikazan osnovni uzorak osoblja biblioteke Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Na ovom grafičkom prikazu možemo uočiti da ovaj uzorak čine 4 (40 %) pripadnika muškog spola i 6 (60 %) pripadnika ženskog spola.

Slik.14. Osnovni uzorak osoblja biblioteke FF

Sljedeći grafikon prikazuje školsku spremu koju je završilo osoblje biblioteke Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Prema podacima, 4 (40 %) člana osoblja imaju SSS, 5 (50 %) članova osoblja ima VSS, dok 1 (10 %) član osoblja ima VŠS.

Slika.15. Školska sprema bibliotekara FF

Odgovori na pitanja

Tabela ispod prikazuje frekvencije odgovora na pitanja

Nekoliko tvrdnji o kvaliteti rada i usluga u biblioteci

		Uopće se ne			U potpunosti se	
		slažem	Ne slažem se	Nemam mišljenje	Slažem se	slažem
Zadovoljan/a sam s komunikacijom koju uspostavljam sa studentima	f	0	0	0	6	4
	%	0.0 %	0.0 %	0.0 %	60.0 %	40.0 %
Zadovoljan/a sam sa stručnim radom svojih kolega (bibliotekara)	f	0	0	0	3	7
	%	0.0 %	0.0 %	0.0 %	30.0 %	70.0 %
Zadovoljan/a sam s uslugama koje pružam svojim korisnicima	f	0	0	0	4	6
	%	0.0 %	0.0 %	0.0 %	40.0 %	60.0 %
Zadovoljan/a sam s novim informacijsko-komunikacijskim tehnologijama koje nam olakšavaju rad u biblioteci	f	0	0	1	3	6
	%	0.0 %	0.0 %	10.0 %	30.0 %	60.0 %

Gore prikazane vrijednosti smo pretvorili u petostepenu skalu gdje više vrijednosti predstavljaju veći stupanj zadovoljstva. Teorijski, skor se mogao kretati od 1 do 5. Ukoliko se gleda aritmetička sredina (\bar{x}), dobit će se podatak o prosječnoj ocjeni bibliotekara. Na osnovi vrijednosti aritmetičke sredine koje se kreću iznad 4.4, vidljiv je visok stupanj zadovoljstva bibliotekara.

Na prvo pitanje Smatrate li da je suvremena tehnologija unaprijedila rad u biblioteci? svih 10 (100 %) bibliotekara se složilo da je suvremena tehnologija unaprijedila rad u biblioteci.

1. Smatrate li da je suvremena tehnologija unaprijedila rad u biblioteci?

	f	%	validni %	kumulativni %
Validnini Da	10	100.0	100.0	100.0

I u drugom pitanju možemo uočiti da su bibliotekari 100 % odgovorili da redovno svaku generaciju studenata upoznaju s bibliotekom i s njenim uslugama. Također, u drugom pitanju je bilo potrebno nabrojati tri razloga zbog čega ispitanici smatraju da je suvremena tehnologija unaprijedila rad u biblioteci. Od 10 ispitanika troje nije navelo niti jedan razlog za koji smatraju da je suvremena tehnologija unaprijedila rad u biblioteci. Ostali navode više razloga zbog čega je suvremena tehnologija unaprijedila rad u biblioteci: uvođenjem COBISS sistema omogućena je racionalna podjela rada i uštede vremena u postupku obrade bibliotečke građe, olakšan je pristup svim vrstama informacija, omogućena je elektronska komunikacija sa studentima, omogućeno je pretraživanje po više parametara, omogućeno je korištenje više baza podataka, omogućila je da se studenti brže, bolje i lakše mogu informirati te lakša kontrola građe.

3. Upoznajete li svaku generaciju studenata (grupno) s bibliotekom i njenim uslugama?

		F	%	validni %	kumulativni %
Validnini	Da	10	100.0	100.0	100.0

U trećem pitanju možemo uočiti da svi bibliotekari (sa 100 % potvrdnim odgovorom s njihove strane) nude korisnicima edukaciju kako bi se znali služiti COBISS sistemom.

U četvrtom pitanju ispitanici su trebali dati svoj odgovor na što se najviše usmjerava rad biblioteke Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Od 10 ispitanika, 3 ispitanika nisu odgovorila na pitanje, dok ostali ispitanici smatraju da je rad biblioteke usmjeren na podršku procesa učenja, na obezbjeđivanje potrebne literature za nastavu kako studenata tako i nastavnika, suradnju s drugim bibliotekama i kulturno-obrazovnim institucijama u cilju poboljšanja rada i usluga, te smatraju da je biblioteka usmjerena na lakšu i što veću dostupnost knjiga te na podizanje veće efikasnosti u radu s korisnicima.

Peto pitanje se sastoji iz dva dijela; prvi dio je da zaokruže sa DA ili NE smatraju li da je edukacija korisnika u pretraživanju informacija potrebna u ovom svijetu prezasićeni informacija, a u drugom dijelu pitanja ispitanici daju svoje obrazloženje ako su sa DA zaokružili u prvom dijelu ovog pitanja. Od 10 ispitanika, 1 ispitanik je odgovorio sa NE, a ostalih 9 ispitanika odgovorilo je sa DA pri čemu 5 ispitanika nije dalo konkretno obrazloženje zbog čega oni misle da je edukacija potrebna korisnicima. Ostala 4 ispitanika iznijeli su sljedeće tvrdnje prema kojima oni tvrde da je edukacija potrebna korisnicima u pretraživanju informacija: Edukacija je potrebna radi bržeg i boljeg snalaženja u biblioteci; Da, potrebno je, pretraživanje baza podataka je

specifično. Postoje korisnici koji imaju vrlo slabo iskustvo u pretraživanju ovakvih baza podataka; Potrebna je baš zbog prezasićenosti informacija, edukacijom se izdvajaju informacije koje su korisnicima potrebne u njihovom radu.

Na šesto pitanje, svih 10 ispitanika odgovara da nudi korisnicima edukaciju kako bi se znali služiti COBISS sistemom.

6. Da li nudite edukaciju korisnicima kako bi se znali služiti COBISS sistemom?

		f	%	validni %	kumulativni %
Validnini	Da	10	100.0	100.0	100.0

Na sedmo pitanje, bibliotekari Filozofskog fakulteta u Sarajevu – njih 10 (100%) – ističu da studenti traže pomoć od njih te da im oni daju povratne informacije.

7. Traže li Vaši korisnici pomoć kako bi dobili povratnu informaciju kada nešto ne znaju?

		f	%	validni %	kumulativni %
Validnini	Da	10	100.0	100.0	100.0

Osmo pitanje se sastojalo od dva dijela – u prvom dijelu bibliotekari Filozofskog fakulteta su svi odgovorili DA da sebe smatraju informacijski pismenim osobama, a u drugom dijelu su trebali obrazložiti svoju tvrdnju. 5 bibliotekara nije obrazložilo svoju tvrdnju zbog čega se smatraju informacijski pismenima dok su drugi bibliotekari iznijeli svoja obrazloženja kao što su da znaju pronaći kvalitetnu informaciju, znaju kako preraditi informaciju te je znaju iskoristiti, da znaju kakva je razlika između baze podataka i podatka te ih znaju dobro razlikovati itd.

8. Da li smatrate sebe informacijski pismenom osobom?

		f	%	validni %	kumulativni %
Validnini	Da	10	100.0	100.0	100.0

U devetom pitanju možemo uočiti da je na ovo pitanje odgovorilo 9 bibliotekara te da jedan odgovor nedostaje. Od ovih 9 odgovora, 7 (70 %) bibliotekara smatra da su studenti Filozofskog fakulteta u Sarajevu informacijski opismenjeni dok 2 (20 %) bibliotekara smatraju kako studenti Filozofskog fakulteta nisu informacijski opismenjeni.

9. Da li smatrate da su studenti Filozofskog fakulteta informacijski opismenjeni?

		f	%	validni %	kumulativni %
Validnini	Da	7	70.0	77.8	77.8
	Ne	2	20.0	22.2	100.0
	Σ	9	90.0	100.0	
Nedostaje		1	10.0		
Σ		10	100.0		

U desetom pitanju možemo vidjeti da je na pitanje odgovorilo 9 ispitanika te da jedan odgovor nedostaje. Prema dobivenim podacima, 90 % bibliotekara smatra da ostavljaju pisane putokaze i smjernice kako bi se studenti lakše služili bibliotekom.

10. Ostavljate li korisnicima koji nemaju hrabrosti da stupe u kontakt, neke pisane upute ili putokaze, kako bi se oni znali koristiti bibliotekom i čitaonom?

		f	%	validni %	kumulativni %
Validnini	Da	9	90.0	100.0	100.0
	Nedostaje	1	10.0		
Σ		10	100.0		

11. Zaokruživanjem odgovora ocijenite od 1-5 svoje zadovoljstvo suradnjom s profesorima i drugim osobljem na fakultetu? 1 je najniži stupanj zadovoljstva, a 5 najviši.

		f	%	validni %	kumulativni %
Validnini	3	2	20.0	20.0	20.0
	4	4	40.0	40.0	60.0
	5	4	40.0	40.0	100.0
	Σ	10	100.0	100.0	

6.5. Analiza i komparacija

U ovom radu se propituju mnogi faktori vezani za edukaciju i bibliotečke usluge, a jedan od njih je i učestalo korištenje usluga biblioteke te njenih prostorija; utvrđeno je da 36.7 % studenata pedagogije i 38.5 % studenata bibliotekarstva često koriste prostorije biblioteke u stjecanju znanja. S druge strane, 57 % studenata pedagogije i 57.7 % studenata bibliotekarstva koriste prostorije biblioteke i čitaonice samo kada je potrebna literatura dostupna u čitaonici, dok 6.3 % studenata pedagogije i 3.8 % studenata bibliotekarstva ne koristi prostorije biblioteke. Naravno, pored boravka u biblioteci potrebno je da se studenti znaju koristiti njezinim uslugama, pri čemu će im pomoći bibliotekar. Na osnovi dobivenih rezultata ovoga istraživanja, 33.8 % studenata pedagogije i 49.4 % studenata bibliotekarstva smatra da su na početku studija educirani te upoznati s uslugama i programima biblioteke. Međutim, 49.4 % studenata s pedagogije i 30.8 % studenata bibliotekarstva smatra da nisu dobili nikakva uputstva i edukaciju kako bi se mogli koristiti uslugama biblioteke, dok 16.9 % studenata pedagogije i 15.4 % studenata bibliotekarstva nije sigurno je li dobilo uputstva i edukaciju za korištenje biblioteke.

Treći faktor koji smo također istražili u ovoj biblioteci je zadovoljstvo korisnika biblioteke Filozofskog fakulteta u Sarajevu; studenti pedagogije dali su prosječne ocjene (3.04), dok su studenti bibliotekarstva dali malo bolju ocjenu (3.69) te prikazuju da su poprilično zadovoljni radom bibliotekara i biblioteke. Kako bismo saznali koliko je odstupanje suvremene paradigme od tradicionalnog tipa pretraživanja bibliotečkog fonda provedeno je istraživanje u kojem smo ustanovili da 76.7 % studenata s oba već navedena odsjeka pretražuje fond biblioteke putem online kataloga, 55.6 % studenata pretražuje putem listnog kataloga dok 17.8 % studenata pri pretraživanju praktiraju oba tipa kataloga. Iz ovoga možemo uočiti da svakim danom studenti sve više praktiraju e-katalog. Istraživanje nam također prikazuje da 58 studenata pedagogije i 25 studenata bibliotekarstva upotrebljavaju COBISS sistem za pronalaženje literature dok 21 student pedagogije te samo 1 student bibliotekarstva ne upotrebljavaju COBISS sistem. Zbog svog stalnog usavršavanja u bibliotečkoj struci te mnogih zanimanja, studenti bibliotekarstva više koriste COBISS sistem nego što to čine studenti pedagogije.

Potrebna su određena znanja i vještine da bismo mogli koristiti COBISS sistem te doći do određene informacije. Ono što je vidljivo jest da 25.5 % studenata pedagogije i bibliotekarstva

uvijek pronađu traženi upit dok 74.5 % studenata ova dva odsjeka ne pronađu uvijek traženi upit. Na osnovi provedene ankete utvrđeno je da 6 studenata s pedagogije odmah odustane dok studenti bibliotekarstva ne odustanu odmah. COBISS sistem ima razne metode putem kojih korisnici mogu pretraživati literaturu. Koje metode prakticiraju studenti Filozofskog fakulteta u Sarajevu možemo uočiti iz sljedećih dobivenih podataka: 42.2 % studenata pedagogije i 91.7 % studenata Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo građu u COBISS-u pretražuje pomoću osnovnog pretraživanja, izbornog pretraživanja, komandnog pretraživanja, dok 57.8 % studenata pedagogije i 8.3% studenata Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo pretražuju građu po izdavaču, godini izdanja itd. Na osnovi ovih podataka možemo uočiti da student bibliotekarstva bolje poznaju metode istraživanja na COBISS sistemu od studenata pedagogije budući da oni kroz svoj studij stječu više znanja o upotrebi ovog sistema.

Kao što smo već istaknuli u ovom istraživanju su sudjelovali i bibliotekari ove institucije koji smatraju da je suvremena tehnologija u potpunosti unaprijedila rad u biblioteci te navode nekoliko razloga : uvođenjem COBISS sistema omogućena je racionalna podjela rada i uštede vremena u postupku obrade bibliotečke građe, olakšan je pristup svim vrstama informacija, omogućena je elektronska komunikacija sa studentima, omogućeno pretraživanje po više parametara i korištenje više baza podataka, omogućila je da se studenti brže, bolje i lakše mogu informirati te lakša kontrola građe. Također, svi bibliotekari su istaknuli da redovno svaku generaciju studenata upoznaju s uslugama biblioteke i edukacijom na COBISS sistemu te smatraju kako su njihovi korisnici jako komunikativni te da za svaki njihov problem traže od bibliotekara pomoć.

Na osnovi ovoga rada možemo uočiti da je edukacija jako bitna kako za student tako i za stručna lica (bibliotekare), budući da se nalazimo u vremenu koje od nas zahtijeva da se cjeloživotno obrazujemo.

7. ZAKLJUČAK

S pojavom informacijsko-komunikacijske tehnologije, pojam obrazovanja i bibliotečkih usluga se svakim danom iznova mijenja, te sve više i više odstupa od tradicionalnog. U 21. stoljeću studenti trebaju unaprijed planirati što sve mogu raditi u biblioteci. Biblioteka i čitaonica za studente mogu postati njihovo radno mjesto, gdje će samostalno učiti. Bibliotekari više nisu okrenuti prema fondu biblioteke nego prema korisnicima, te svoja znanja i vještine pokušavaju usmjeriti na korisnika kako bi im pomogao da pronađu informaciju koja je u skladu s korisnikovim zanimanjem. Kako bi studenti pronašli određene informacije, bibliotekari će ih educirati u korištenju određenih sistema koji će im pomoći da dođu do određene informacije. Kako bismo mogli utvrditi koliko je suvremena paradigma biblioteke doprinijela edukaciji studenata, provedeno je istraživanje na Filozofskom fakultetu u Sarajevu u kojem je sudjelovalo ukupno 105 studenata s Odsjeka za Pedagogiju i s Katedre za bibliotekarstvo unutar Odsjeka za komparativnu književnost, te 10 bibliotekara ove institucije.

Ono što je zanimljivo u ovom istraživanju jest da se većina ispitanika smatra informacijski pismenom osobom, kako bibliotekari tako i studenti bibliotekarstva i pedagogije. Unatoč njihovim pozitivnim odgovorima, niti jedan ispitanik nije dao obrazloženje zašto se smatraju informacijski pismenim osobama. Zaključujemo da bi studenti Filozofskog fakulteta mogli osvijestiti što je to informacijska pismenost, ako bi uloga bibliotekara bila osnažena. Bibliotekari sa svojim angažmanom mogu organizirati razne projekte i radionice u kojima će uključiti studente kako bi osvijestili pojam informacijske pismenosti te unaprijedili obrazovanje. U ovim projektima i radionicama koje bi se mogle organizirati, studenti će spoznati kako provjeriti pouzdanost i kavalitetu informacije. Uključivanje studenata u nove projekte moralo bi biti posljedica njihove svijesti o tome koliko ne znaju. Ova aktivnost obavezno bi trebala biti uključena u plan rada fakultetske biblioteke

U ovakoj vrsti projekata, bilo bi jako efikasno da bibliotekari Filozofskog fakulteta uključe u projekte i studente bibliotekarstva kao resurse koje će im pomoći da unaprijede radionice, te da ujedno razmjenjuju znanja i mišljenja te ojačaju komunikaciju između studenta i bibliotekara.

Još jedan problem s kojim smo se suočili u ovome istraživanju jeste da se jednom godišnje (na jedan dan) realizira edukacija korisnika prvih godina u korištenju bibliotečkih usluga, što je jako malo, budući da 44.7% ispitanika smatra da nisu dobili nikakvu edukaciju, 16.7% ispitanika nije sigurno dok 38.8% smatra da je dobilo adekvatnu edukaciju. Budući da bi bibliotekarima korisnik treba biti na prvom mjestu, jako je bitno da se realizira edukacija korisnika više od jednom godišnje i da to bude edukacija za sve generacije studenta, a ne samo za studente prvih godina, kako bi studenti osvijestili što je to biblioteka te koliko ona doprinosi njihovom obrazovanju u 21.st. Također je bitno da edukacija studenata ne bude odmah na samom početku godine kao što je to praksa biblioteke Filozofskog fakulteta. Na početku godine, studenti su pretrpani informacijama oko upisa te upoznavanja predmeta i profesora odsjeka koji su odabrali, te dodatna edukacija iz bibliotekarstva postaje za njih opterećenje i nema velikog efekta. Poučavanje korisnika (provođenje edukacije) o upotrebi biblioteke bilo bi efikasno kada bi se ona realizirala sredinom semestra. U ovom periodu studenti izrađuju seminarske radove te spremaju ispite gdje bi im edukacija u pronalaženju kvalitetnih, pouzdanih informacija mnogo koristila. Stoga je jako bitno da se napravi plan u kojem će se odrediti koje je vrijeme najprikladnije za realizaciju edukacije te koliko puta godišnje je potrebna ta edukacija korisnicima kako bi se snalazili u ovom svijetu prezasićenih informacija.

Ono što još možemo zaključiti iz ovog istraživanja jest da bibliotekari (100%) smatraju kako njihovi korisnici traže pomoć od njih te da im oni uzvraćaju povratnu informaciju. Sa druge strane, korisnici ne smatraju tako, što se vidi iz odgovora na pitanje: Ako ne pronađete određenu knjigu ili drugu vrstu literature, što činite? Na osnovi dobivenih odgovora možemo vidjeti da 6 (100%) studenata pedagogije i 0 (0.0%) studenata bibliotekarstva odmah odustanu. 8(53.3 %) studenta pedagogije i 7 (46.7 %) studenata bibliotekarstva prvo pokušavaju pronaći u *online* katalogu, ako ne pronađu provjeravaju još jednom u listnom katalogu. 49 (75.4%) studenata pedagogije i 16 (24.6%) studenata bibliotekarstva pokušavaju na drugi način potražiti literaturu. 18 (75.0%) studenata pedagogije i 6 (25.0%) studenata bibliotekarstva pitaju za pomoć u pronalaženju literature. Iz ovog možemo uočiti da ispitanici samostalno pokušavaju pronaći informacije na različite načine koliko je to u njihovoj moći dok mali broj pita za pomoć u pronalaženju informacija.

Bibliotekari su često u zabludi kada je u pitanju pomoć koju korisnici traže pri realizaciji upita. Studenti su pretežito zbunjeni; neki od njih ne znaju što je biblioteka, te što mogu pronaći u biblioteci, gdje se pouzdaju u svoje sposobnosti te pronalaze informacije na druge načine. Da bi korisnici bili zadovoljni, bibliotekari se moraju više zalagati a ne u svoja četiri zida zadovoljno čekati na korisnika. Kroz suradnju s profesorima moguća je posjeta svakom odsjeku pojedinačno, gdje bi bibliotekari mogli izložiti što sve studenti danas mogu pronaći u biblioteci, te ih pozvati na druženje kako bi više saznali.

8. LITERATURA

KNJIGE I ZBORNICI

1. Andrilović Vlado.(2001). *Samostalno učenje*. Zagreb. Slap.
2. Bakaršić Kemal. (2000). *Bibliografija arheologije Bosne i Hercegovine*. Sarajevo. Nacionalna i univerzitetska biblioteka.
3. Bašić Hazim, i Pušina Amir.(2008). Strategije aktivnog učenja – reforma visokog obrazovanja Univerziteta u Sarajevu. U: *Savjetovanje Reforma visokog obrazovanja i primjena Bolonjskog procesa na Univerzitetu u Sarajevu: zbornik radova*. Sarajevo.
4. Dizdar Senada.(2011). *Od podataka do metapodataka*. Sarajevo.Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine.
5. Dizdar Senada. (2008).Visokoškolske biblioteke na razmeđi svjetova. Utjecaj Bolonjskog procesa na preoblikovanje službi i usluga visokoškolski biblioteka.U: *Savjetovanje Reforma visokog obrazovanja i primjena Bolonjskog procesa na Univerzitetu u Sarajevu: zbornik radova*. Sarajevo.
6. Dizdar Senada...(et al.). (2012). Informacijska pismenost: smjernice za razvoj inovativnih mrežnih modula.Sarajevo.
7. Jovanović-Ilić Magdalena. (1977). Razvoj sposobnosti učenja: navike i tehnike čitanja i samostalnog učenja. Beograd.
8. Kodrić Zaimović-Lejla.(2008).Visokoškolske biblioteke – partner u realizaciji Bolonjskog procesa i ulasku u društvo znanja. U: *Savjetovanje Reforma visokog obrazovanja i primjena Bolonjskog procesa na Univerzitetu u Sarajevu: zbornik radova*. Sarajevo.
9. Lasić-Lazić Jadranka.(2005). *Informacijske znanosti u procesu promjena*. Zagreb.
10. Liessmann Paul Konrad.(2008). Teorija neobrazovanosti.Zabluda družva znanja.Zagreb
11. Malić Denisa. (2013).*Elektronski izvori informacija u visokoškolskim bibliotekama*. Sarajevo.
12. Mužić Vladimir.(1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb.
13. Mejovšek Milko. (2007).*Uvod u metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima*. Jastrebarsko.Slap.

14. Nedžada Faginović.(2014).Cjeloživotno učenje, nova paragigma obrazovanja u društvu znanja i učenja: Evropska iskustva i primjena u Bosni i Hercegovini.Doktorska disertacija.Sarajevo.
15. Pastuović Nikola. (1999).*Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb: Znamen.
16. Rašidović Ešrefa Beba.(2015). *Upravljanje znanjem i informacijska pismenost – metakompetencije za nove načine učenja i izgradnju znanja*. Sarajevo: Filozofski fakultet.
17. Vilotijević Mladen.(2001). *Didaktika 1 – Predmet didaktike*. Sarajevo.

ONLINE IZVORI

1. Golub Koraljka. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalozima s Web-sučeljem. (magistarski rad) <http://eprints.rclis.org/6055/1/Magisterij-hrv.pdf> (pristupljeno 11. 11. 2016.)
2. Hasenay Sanda, i Svjetlana Mokriš Marendić. Portal sveučilišnog knjižničnog sustava kao novi način komunikacije u visokoškolskim knjižnicama. *KNJIŽNIČARSTVO – Glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje*, God XI-XII., Broj 1-2, (2007-2008). http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/170_Hasenay_Mokris_2007-2008_1-2.pdf (pristupljeno 11. 11. 2016.)
3. Hasenay Sanda, Mirna Šušak Lukačević i Svjetlana Mokriš. E-edukacija korisnika u visokoškolskim knjižnicama.*Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 1/2 (2013), 223-233, [www.hkdrustvo.hr/datoteke/1573/vbh/God.56\(2013\),br.1-2](http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1573/vbh/God.56(2013),br.1-2) (pristupljeno 10. 11. 2016.)
4. Jovović Vasilj. Uloga biblioteke u Bolonjskom procesu.Sociološka luča IV/1. 2010. <http://www.socioloskaluca.ac.me/PDF13/Jovovic,%20V.,%20Uloga%20biblioteke%20u%20Bolonjskom%20procesu.pdf> (pristupljeno 10. 11. 2016.)
5. Petrić Danijela.Osobno promotivno i elektronički posredovano komuniciranje s korisnicima u knjižnici.*Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, Vol.br. 1.lipanj 2002. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=117548 (pristupljeno 10. 11. 2016.)

6. Špiranec Sonja. Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. *Edupoint časopis*, rujan 2003., godište III., ISSN 1333-5987.
<http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (pristupljeno 7. 11. 2016.)
7. Žiljak, Ognjen. „Učenje i obrazovanje odraslih,“ *Andragoški glasnik*, Vol. 16, br. 1, 2012, str. 79-82, http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=152047
(pristupljeno 7. 11. 2016.)
8. Žiljak Tihomir. Načelo građanstva i obrazovanje odraslih. *Politička misao*, Vol XXXIX, (2002). br. 1, str. 109-127,
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=38312
(pristupljeno 7. 11. 2016.)
9. Žugaj Miroslav. Doprinos prof. dr. Bože Težaka razvoju informatike u Hrvatskoj. Digitalna zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.
<http://dizbi.hazu.hr/object/view/MP7pcBM6eL> (pristupljeno 11. 11. 2016.)
10. Međunarodni naučno-stručni skup Edukacija nastavnika za budućnost. zbornik radova, Zenica, 24. i 25. 05. 2012. https://bib.irb.hr/datoteka/626556.IV_MNSS-ISEC_2012_Zbornik_Proceedings.pdf
(pristupljeno 7. 5. 2016.)
11. Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. FER.
https://www.fer.unizg.hr/download/repository/Standardi_za_visoko%C5%A1kolske_knjiznice_u_RH_iz_1990.pdf (pristupljeno 9. 10. 2016.)
12. Perić Ivana.(2006).Prednosti i nedostaci ankete. Možete pogledati na:
<https://www.ffst.unist.hr/images/50013723/PERICPREDNOSTI%20I%20NEDOSTACI%20ANKETE.pdf> (11.11.2016)

9.PRILOG

FAKULTETSKA BIBLIOTEKA KAO EDUKACIJSKI PROSTOR U SUVREMENOJ BIBLIOTEČKOJ PARADIGMI

Pred Vama se nalazi anketa koja će biti korištena u svrhu ispitivanja za izradu magistarskog rada na temu „Fakultetska biblioteka kao edukacijski prostor u savremenoj bibliotečkoj paradigmi.“ Temeljem Vaših odgovora, očekujemo da ćemo steći bolji uvid u organizaciju programa u bibliotekama.

Stoga Vas molimo da sudjelujete u ovom istraživanju tako što ćete iskreno odgovoriti na pitanja postavljena u Upitniku. Ovdje nema tačnih i netačnih odgovora. Svaki Vaš iskreni odgovor ujedno je i najbolji koji ste mogli ponuditi.

Hvala Vam na odvojenom vremenu!

Za bibliotekare

Osnovne informacije:

Dio I- nekoliko pitanja o vama:

SPOL:

- a) muški
- b) ženski

Vaša školska sprema: _____

Posljednja obrazovna institucija na kojoj ste stekli obrazovanje: _____

Ako ste pohađali dodatni program izobrazbe kako biste radili kao bibliotekar, navedite koji (okvirni naziv programa i institucija):

Dio II- nekoliko tvrdinji o kvaliteti rada i usluga u biblioteci					
	Uopšte se ne slažem	Ne slažem se	Nemam mišljenje	Slažem se	U potpunosti se slažem
Zadovoljan/a sam s komunikacijom koju uspostavljam sa studentima					
Zadovoljan/a sam sa stručnim radom svojih kolega (bibliotekara)					
Zadovoljan/a sam sa uslugama koje pružam svojim korisnicima					
Zadovoljan/a sam sa novim informacijsko komunikacijskim tehnologijama koje nam olakšavaju rad u biblioteci					

Dio III- Nekoliko pitanja otvorenog i zatvorenog tipa

1. Smatra te li da je svremena tehnologija unapredila rad u biblioteci?

a. DA b. NE

2. Molimo da navedete barem tri razloga zbog čega smatrate da je savremena tehnologija unaprijedila rad u biblioteci?

3. Upoznajete li svaku generaciju studenta (grupno) sa bibliotekom i njenim uslugama?

a. DA b. NE

Obrazložite odgovor:

4. Sa Vašeg gledišta na šta se najviše usmjerava rad biblioteke Filozofskog fakulteta?

5. Prema Vašem mišljenu dali je edukacija korisnika u pretraživanu informacija potrebna u ovom svijetu prezasičeni informacija? Zašto?

6. Da li nudite edukaciju korisnicima kako bi se znali služiti COBISS sistemom?

7. Traže li vaši korisnici pomoć, kako bi dobili povratnu informaciju kada nešto ne znaju?

8. Da li smatrate sebe informacijsko pismenom osobom?

a. DA b. NE

Objasnite odgovor:

9. Da li smatrate da su studenti Filozofskog fakulteta informacijski opismenjeni?

a. DA b. NE

Obrazložite odgovor:

10. Ostavljate li korisnicima koji nemaju hrabrosti da stupe u kontakt, neke pisane upute ili putokaze, kako bi se oni znali koristiti bibliotekom i čitaonom?

11. Zaokruživanjem odgovora ocijenite od 1-5 svoje zadovoljstvo, suradnjom s profesorima i drugim osobljem na fakultetu? 1 je najniži stupanj zadovoljstva, a 5 naj viši.

1 2 3 4 5

12. Koje bi ste promijene predložili kako bi ojačali svoju suradnju s profesorima i studentima u cilju unapređenja obrazovanja?

FAKULTETSKA BIBLIOTEKA KAO EDUKACIJSKI PROSTOR U SUVREMENOJ BIBLIOTEČKOJ PARADIGMI

Pred Vama se nalazi anketa koja će biti korištena u svrhu ispitivanja za izradu magistarskog rada na temu „Fakultetska biblioteka kao edukacijski prostor u savremenoj bibliotečkoj paradigmi.“ Temeljem Vaših odgovora, očekujemo da ćemo steći bolji uvid u organizaciju programa u bibliotekama.

Stoga Vas molimo da sudjelujete u ovom istraživanju tako što ćete iskreno odgovoriti na pitanja postavljena u Upitniku. Ovdje nema tačnih i netačnih odgovora. Svaki Vaš iskreni odgovor ujedno je i najbolji koji ste mogli ponuditi.

Hvala Vam na odvojenom vremenu!

Osnovne informacije:

SPOL:

a) muški

b) ženski

1. Da li ste učlanjeni u biblioteku Filozofskog fakulteta i da li koristite usluge Biblioteke?

- a) DA
- b) NE

2. Da li koristite prostorije biblioteke i čitaonice kako biste spremili ispite i izrađivali seminarske radove?

- a) Često koristim prostorije biblioteke i čitaonice u te svrhe
- b) Samo ako je potrebna literatura dostupna u čitaonici
- c) Ne, zato što sve što mi je potrebno za izradu mogu pronaći na Internetu

3. Ocijenite sljedeću tvrdnju sa ocjenom od 1 do pet, gdje je 1 najmanja ocjena, a 5 najveća. Da li smatrate da prostorije biblioteke i čitaonice Filozofskog fakulteta u Sarajevu ispunjavaju dobre uvjete kako bi se studenti mogli samostalno obrazovati?

1 2 3 4 5

4. Kada ste se upisivali u biblioteku, da li su Vam bibliotekari ponudili da Vas provedu kroz prostorije biblioteke, te obuče kako se koristiti uslugama i programima koje biblioteka nudi?

- a) DA
- b) NE
- c) NISAM SIGURAN

5. Zaokružite odgovor koji smatrate točnim za tvrdnju: „Svaki odsjek na Filozofskom fakultetu ima svoga bibliotekara čija je zadaća pomoći studentima u pronalaženju literature.“

a) DA

b) NE

6. Ocijenite sljedeću tvrdnju od 1 do 5: „Zadovoljan sa radom biblioteke FF koja ispunjava sve uvjete za obrazovanje studenata.“

1 2 3 4 5

7. Ocijenite sljedeću tvrdnju od 1 do 5: „Zadovoljan sam spremnošću bibliotekara koji nam pomažu pronaći literaturu koja nam je potrebna za izradu radova.“

1 2 3 4 5

8. Kada pretražujete literaturu koju bibliotečki fond sadrži, da li se koristite online katalogom ili lisnim katalogom?

9. Koristite li se COBISS sistemom?

- a. DA b. NE

10. Pronađete li uvijek traženi upit?

- a. DA b. NE

11. Ako ne pronađete određenu knjigu ili drugu vrstu literature, šta činite?

- a. Odmah odustane,
- b. Prvo pokušam pronaći u online katalog, ako ne nađem provjerim još jednom u lisnom katalogu
- c. Pokušam na drugi način potražiti
- d. Pitam za pomoć

12. Na koliko se načina može pretraživati građa na COBISS-u?

- 4. Osnovno pretraživanje, izborno pretraživanje, komandno pretraživanje
- 5. izdavaču, godini izdanja, itd.

13. Koji način pretraživanja na COBISS-u Vi praktikujete?

14. Da li se smatrate informacijski pismenom osobom (znate odrediti koja Vam je informacija potrebna, znate je pronaći, znate procijeniti koja Vam je korisna)?

15. Ocijenite svoju informacijsku pismenost (Kada govorimo o informacijski pismenoj osobi, podrazumjeva se osobu koja posjeduje vještine potrebne za pronalazak različitih informacija, koja se zna spojiti na internet, koja zna razlikovati kvalitetnu i vrijednu informaciju, koja zna koristiti informaciju u skladu s pravilima). Zaokruživanjem vrijednosti od 1-5, ako je 1 najslabija, a 5 najbolja ocjena.

1 2 3 4 5

16. Kako provjeravate da li su informacije koje nadjete na Internetu tačne?

- a. I ne provjeravam ih
- b. Pitam bibliotekara
- c. Pitam profesora
- Konsultiram druge izvore